EESTI PÄEVALEHT

ESTNISKA DAGBLADET

KOLMAPÄEVAL, 19. sept. 1979 Nr. 72 (4458)

Usuvaenamine:

Oleviste torn KGB-antenniks!

Nagu Eestist välja jõudnud teated kõnelevad, tekitab KGB meestele muret usklike ja kiriklike organisatsioonide tegevus ja võrdlemisi intensiivne usuelu Eestis. Nõukogude Eesti usuasjade volinik asetäitja Kaljo Oja on käeoleva aasta algul ühel kõnelusel hoobelnud, et küll kord usk hääbub, kuigi praegu mõneti vahutab. Et vabakogudustele kuuluvas Oleviste kirikus harrastatakse intensiivselt vaimulikku muusikat seda on Oja nimetanud moevirvenduseks, mis tema arvates peagi langeb tagasi. Usuasjade järele valvaja on aga olnud väga häiritud jõululaupäeva massilisest pühitsemisest eriti noorsoo poolt.

Usuasjades ja üldse ideoloogilistes küsimustes ülekuulajaks ja suureavaldajaks on Eestis saanud kurikuulsaks KGB major Valdur Timusk. Sellel mehel oli möödunud aasta lõpul pikem "vestlus", mis on tegelikult ülekuulamine, evangeeliumi-kristlaste ilmaliku tegelase dr. Haljand Uuemõisaga. Sellel, vestlusel" püüdis Timusk mõju avaldada, et evangeeliumikristlased lepiksid praeguse olukorraga ega peaks ühendust Helsingi kokkuleppe grupi inimestega. Ülekuulamistel on dr. H. Uuemõisa eriti pikemalt küsitletud Oleviste kiriku noorte kohta — kes on kes, kes mida teeb, kes võtab välismaalasi vastu. Uuemõis on tunnistanud, et tema võtab avalikult välismaalasi vastu, kuid jälgib hoolega, et keegi midagi riigivastast ei tee.

Ülekuulamisele major Timuski juurde kutsuti ka Oleviste noorte muusikajuht Tarmo Vardja. Timusk on teda ähvardanud selle pärast, et Vardja elab ühes kohas ja on sissekirjatatud teises kohas. Peapõhjuseks aga olnud Vardja huvi Oleviste torni tipu vastu, mis on KGB pealtkuulamiskeskuse ja sõjaväeantennide kasutuses. Ka uuriti, mis sidemed on Oleviste kirikus loonud vangistuses viibiv S. Soldatov ja milline on tema mõju koguduses. On võimalik, et võimud tunnevad juba muret Soldatovi vanglast vabanemise puhuks ja on asunud

Järg lk. 7

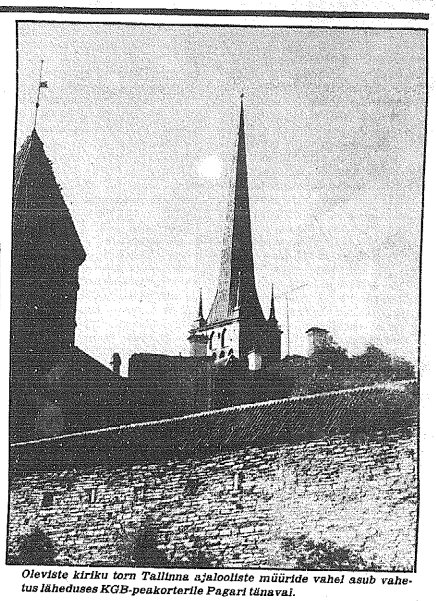

Oleviste kiriku torn Tallinna ajalooliste müüride vahel asub vahetus läheduses KGB-peakorterile Pagari tänavai.

35. a. eest:

Pagemisteekond ...

Septembris 1944, kolmekümne viie aasta eest, alustasid tuhanded teekonda läände, et pääseda idast sissemarssivast terrorirezhiimist, millega lähemalt oli tutvutud anastamise aastal 1940/41. Üleval eesti perekond mererannal asumas Rootsi-teekonnale, all eesti talurahvas oma hobukoormatega teel eemale sõjapiirkonnast rannikule, lootuses pääseda mõnele laevale. Paljud Löuna-Eestist lootsid pääseda üle Läti ja Leedu Saksamaale.

Sisserännuamet:

— Vähemusprobleemid vajavad suuremat tähelepanu rootslastelt

Invandrarverket sai suvel kümneaastaseks.
— Me pole siiski suutnud suunata küllalt palju tähelepanu sisserännu- ja vähemusküsimustele, ütles sisserännuameti juht Kjell Öberg pressikonverentsil Stockholmis 27. augustil.

Nüüd on sisserännuamet taotlenud valitsuselt rohkem rahaosalt rootslastele vähemusküsimuste tutvustamiseks ja osalt vähemusorganisatsioonide toetamiseks. Raha on ka vaja ooteaegade lühendamiseks. Praegu tuleb igal sisserändajal oodata 13-14 kuud, enne kui löplik otsus tema kohta tehakse. Kui oleks võimalik lühendada ooteaega, siis teeniks riik iga kuu pealt umbes kaks miljonit.

Kokku taotleb sisserännuamet valitsuselt 65,6 miljonit krooni. Kui taotlus rahuldakse, tähendaks see 13 miljonit rohkem kui eelmisel aastal. Kaheksa miljonit summast soovib sisserännuamet kasutada teiste organisatsioonide toetamiseks.

Varem on SIDA (rootsi vaeste maade abistamisorganisatsioon) saanud raha teistele organisatsioonidele väljajagamiseks selleks, et organisatsioonid levitaksid informatsiooni vaeste maade probleemide kohta. Nüüd soovib sisserännuamet luua sarnast süsteemi vähemuspoliitika tutvustamiseks.

— Me oleme veendunud, et ainult reformidest ja riiklikust bürokraatiast ei jätku vähemusprobleemide lahendamiseks, nagu üks ametnik seda pressikonverentsil väljendas.

Selletõttu on rootsi organisatsioonidele vaja toetust informatsioonitööks.

Vähemusorganisatsioonid saavad hetkel pisut üle kolme miljoni aastas oma tegevuseks. Nüüd soovib sisserännuamet seda toetust korralikult suurendada — peagu kuuele miljonile.

Sisserännuamet leiab, et vähemusprobleemide tähtsus järjest kasvab. Selle allakriipsutamiseks nentis Kjell Öberg mõned arvud:

— Puhtrootslaste arv vähenes eelmisel aastal 4000 isiku võrra. Sisserändajate juurdekasv sisserändamise ja sündimuse läbi oli eelmisel aastal 22 000. Rootsi elanike juurdekasv koosnes eelmisel aastal ainult sisserändajatest.

Tollivargad ja tsensorid lääne saadetiste kallal

Viimasel ajal on suurenenud juhtumite arv, kus Eestisse saadetud pakkidest on mõningaid eseme id puudunud. Kui on saadetud dzhiinüülkond puudunud tavaliselt püksid. Hiljaaegu lähetati Malmöst Eestisse sõõrane pakk. See tuli mõne aja pärast tagasi, kuid moeptüksid puudusid, leidus vaid jakk. Ilmselt teenivad tollametnikud nõnda palgalisa . . .

Üha enam saabub samal ajal ka Eestist kurtmisi, et Läänest lähetatud kirjad pole isegi mitme kuu pärast adressaatideni jõudnud. Rohkesti saadetakse sugulastelt Eestisse USA ajakirja "National Geographic". Aeg-ajalt "kaovad" selle number. Tänavu on asi õige hulluks muutunud: kätt pole tulnud numbrid 3, 4, 5 ja 7. Järelepärijatele on sideministeeriumist vastatud, et need numbrid ei kuuluvat levitamisele Nõukogude Liidu territooriumil.

Tartu ülikooli teadusraamatukogu töötaja teadis rääkida, et aasta eelmised numbrid on raamatukogule küll saabunud, kuid need on arvatud erifondi. Kahju, et "soovimatud" ajakirju ei saadeta lähetajalle tagasi, vaid need konfiskeeritakse. Kelle jaoks?

Neile, kes on olnud huvitatud venekeelse ajakirja "Amerika" tellimisest, on "Ajakirjandusleviist" töötaja Tartus vastanud, et seda saavad tellida üksnes kompartei keskkomitee töötajad Tallinnas. Nõnda siis saadakse Nõukogude valdustes aru informatsioonivabadusest, kodanlike ühenduste jms.

Ja kas üldse lõpeb kunagi Nõukogude Liidus välismaise kirjavahetuse nuhkimine?

JÜRI LINA

Idas eriti väärtuslike dzhiinüülkondade püksipool kaob tihti pakkidest . . .

Kooskõlastatud eestlastega EPL kontorites!

Tõlge Raamatukogu A Teaduste Akadeemia

EPL Kolmapäeval, 19. sept. 1979

September

September on meile mälestusterikas kuu. Septembris 35 aastat tagasi tõi nüüd juba unustuse hõlma vajunud massiline "paadipõgenike" vool Rootsi uue minoriteedi — eestlased. Vähemusgrupi, mis nüüd juba ammu on etableerunud, riikkondsuse saanud, enda loodud kultuuripürgimustele tunnustuse ja toetuse kätte võidelnud, ent sellegipoolest riigivõimu poolt klassifitseeritud "sisserändajatena" koos nendega, kes hiljem on siia maale tulnud või toodud tööjõuna.

Sellepärast on vaja meelde tuletada ja rõhutada, et eestlased ja üldse kõik baltlased erinevad praegustest sisserändajaist selle poolest, et kogu grupp saabus siis põgenikena ja sai asüüli poliitiliste põgenikena. Staatus, mis on nende 35 aasta jooksul määritlenud eestlaste ja baltlaste poliitilise võitluse oma rahva ja kodumaa vabaduse eest, mis teatavasti on vilja kandnud selles mõttes, et okupandil ei ole seni õnnestunud anastusele saada rahvusvahelist juriidilist tunnustust.

Kui meenutada septembrit 35 aastat tagasi, mil ligi 30.000 inimest asusid sageli armetuisse ja vaevalt meresõlbulikesse paatidesse otseselt eluga riskides — paljud ei jõudnud kunagi vabaduse randa — ja maha jättes oma maise vara, kodu ja sünnimaa, siis paljastub reljeefselt see vapustav ajend, mis suutis inimesi nii drastilise sammuni viia. See oli eesti rahvast tabanud julm kogemus aastal 1940, millise kordumine seisis Nõukogude armee uue sissemarsiga käeulatuses. Kogemused esimesest Nõukogude okupatsioonist seadsid eredasse valgusse sõnad "vabadus" ja "inimõigused". Sõnad, mis vabas maailmas ka praegu, 35 aastat hiljem, on eriti aktuaalsed, sest suur osa maailma rahvastest ei ole saavutanud ei vabadust ega inimõigusi. Nende hulgas on eesti rahvas, kes need kaotas iseseisvuse röövimisega ja suure naabri vägivallaga (milleks vabad käed andis teine amoraalne diktatuur läänes: Hitleri-Saksamaa).

Sellele tõigale näkku vaadates on mõistetav, miks võitlus peab jätkuma ja miks ei tohi unustada meie grupi kodumaalt põgenemise põhjusi. Hitleri natsism on purustatud, inimõiguste rikkujad ja roimarid karistatud. Stalini kommunism on aga kasvanud anastustega maailma jutivaks võimuks, millise roimasid minevikus ja olevikus ei ole heaks kombeks meenutada. Solzhenitsõn, kes seda on efektiivselt teinud, on oma maalt väljeheidetuna läänes aegapidi manööverdatud mingi "reaktsionäärse fanaatiku" positsiooni. Maailmal on paha süüme ja seepärast ei taha kuulda nendest miljonitest inimestest, kes on hukkunud nn. sotsialistlikus koloniaalimpeeriumis. Paraku on vaid natsism kompromiteeritud (sest ta on kaotaja), mitte aga kommunism (sest see on võitja) — kuigi mõlemad ideoloogiad on laastanud oma ja teiste valitsusaladel.

Kolmkümmend viis aastat ei ole ka meist mööda läinud jälgi jätmata. Läänelise maailma vaated ja hinnangud on meid mõjustanud. Selle tõttu on tekkinud üha rohkem neid, kes on valmis unustama sündinut, ohvreid, eesti rahva ja maa olukorda, ning on valmis vastu võtma okupatsioonivõimu poolt pakutud kätt. Kätt mille sirutajate taga mitmesuguste hästikõlavate nimetuste taga ikka ja jälle seisab seesama hävitusorganisatsioon, kes nii tugevasti on eesti rahva elusoontest aadrit lasknud küüditamiste ja mõrvamistega, ilma et süüdlasi kunagi oleks vastutusele võetud või moraalseltki avalikult taunitud.

Veel rohkem — on tekkinud isikuid ja organisatsionegi, kes on vahemeesteks. Sillapea, millelt kodumaa vaenaja loodab lähedale pääseda sellele sugupõlvele, kes ei oma isiklikke kogemusi, kes vaatlevad asju ümbritseva läänelise avalikkuse silmadega ja järelikult on vastuvõtlikumad eestlaskonda 35 aasta jooksul vähenematu järjekindlusega tabanud propagandale ja peibutustegevusele, mille mutatsioonid vastavalt olukordadele ei suuda peita kontinuiteeti Stalinist endast.

"Kodumaa" on otsene järeletulija Moskva Mihhailovi-komitee Ida-Berliinis 35 aasta eest ilmunud propagandalehele "Kodumaale tagasipöördumise eest" — isegi toimetuse personaalil on siin kontinuiteet üle vahepeale nimemuutuse (Tallinna tagasi tulles oli väljaanne "Tõe hääl") kestnud, kuigi tooni on suunatud vastavalt propagandaekspertide muutuvatele seisukohtadele. Tulemusega, et selles väljaandes nüüd esineb häbenematult ka inimesi, kes elavad ja tegutsevad vabas maailmas.

Septembris 1979, vaatamata kõigele, võime siiski konstateerida, et vaba eestlus valdavas enamuses on siiski imekspandavalt tugev vaatamata pikkadele maapao aastatele ja on suuteline organiseerima eestluse suurt maailmakogunemist just siin Rootsis, tuleval suvel Stockholmis toimuvat jõudemonstratsiooni Estot. Vabaduse nimel.

KLA

Tasavägine valimine
Tulemus selgub hiljem

Selle aasta valimine riigipäevale kujunes erakordselt pinevaks vägikaikavedamiseks kodanliku ja sotsialistliku bloki vahel. Häälte lugemisel selgus üsna pea, et vahe seisneb vaid ühes mandaadis, s.t. vahekorraga 175:174. Kusjuures see mõne kümnendiku protsendi kõikudes siia või sinna vaheldus vasakule või paremale.

Täielikule selgusele valimisööl ei jõutudki, võib öelda, et asi lõppes "viigiga", kuigi sotsialistlik blokk esmaspäeva hommikul oli niiöelda valitsusseisundis. Omades 175 mandaati kodanlaste 174 vastu.

Sel silmapilgul oli veel lugemata ligemale 40 000 postihäält, lisaks veel välisrootslaste hääled. Lõplik tulemus selgub alles kolmapäeval.

Vanasti oli nii, et suurem osa postiasutustes hääletajaist olid kuuluvad nn. kodanlikku blokki, kuid tänapäeval on asi muutunud. Postil hääletab nüüd ka väga palju sotsialiste.

Postverketi statistika kohaselt hääletas tänavustel valimistel postiasutustes ligemalt poolteist miljonit inimest. Neist 35 000 või rohkem valimispäeval.

Igatahes näitavad preliminaarsed kokkuarvestused, et seekordsete valimiste suurvõitja oli Gösta Bohman oma moderaatse erakonnaga. Kuid ka kommunistide vpk Lars Werner, kelle erakond saab riigipäevale juurde kolm uut mandaati.

Hiigelkaotuse osaliseks sai centern, kes katoab vähemalt 20 mandaati. Ühe koha kaotab ka folkpartiet, kuna sotsiaaldemokraadid saavad paar tükki juurde.

Sotsiaaldemokraadid teisest küljest ei saaks ka valimisvõidu puhul absoluutset enamust, vaid on teatud määral sõltuvad vpk-st. Mitte nii, et vpk on toonlandev, kuid tavaliselt hääletavad kommunistid täpselt nii, nagu seda teevad sotsiaaldemokraadid.

Kui peaksid jääma enamusse kodanlased, esinevad samuti probleemid näiteks valitsuse moodustamisel. Kuigi centern ja folkpartiet varem on deklareerinud, et nad ei soovi eriti palju tegemist teha Gösta Bohmaniga, siis on nüüd siiski tekkinud olukord, et moderaadid on kodanlaste suurim erakond.

Igal juhul konstateerivad kõik eksperdid, et kes ka valitsust ei moodusta, siis on praeguse "viigi" juures riigipäeval väga raske arendada mingit konstruktiivset tööd. Jätkub vaid mõne üksiku riigipäevaliikme hilinemisest hääletustele, et mõnda elulist küsimust nurja ajada.

Valimisööl esines ka teatud määral dramaatikat. Keset televisiooni valimissaadet sai teatavaks, et sotsiaaldemokraatide "valvaka" lokaali oli ähvardatud pommiga. Mispeale sotsiaaldemokraadid olid sunnitud sealt välja kolima mujale.

Tulemuseks oli, et televisioon ei saanud anda otseraporte sotsiaaldemokraatide peakorterist. Keeruka aparatuuri ümberkolimine mõne minuti jooksul pole nimelt võimalik. Pommiähvarduse sai ka vpk, kuid seal võeti asja rahulikumalt.

Toetused Jänese fondist

Sooviavaldused toetuse saamiseks Rektor Henno Harald Jänese Mälestusfondist palutakse sisse anda hiljemalt 15. oktoobriks s.a. fondi nimele aadressil, Eesti Keele ja Kirjanduse Instituut, Tulegatan 20, 113 53 Stockholm.

Avaldus tuleb esitada vastaval blanketil, mida on võimalik tellida samal aadressil või tel. 08/15 01 60/1338.

Põhikrija järgi võivad toetust saada üksikisikud, eeskätt eesti noored, kuid ka asutused ja organisatsioonid, kes õpivad või uurivad eestlai[illegible]si teadusi või on teisiti tegevas eesti kultuuri alal.

Vene juudid kipuvad USA-sse

Iisraeli võimudel on kõigile muudele muredele lisaks veel isevärki probleemid Venemaalt tulnud juudi immigrantidega. Venemaalt välja pääsenud immigrandid ei ole huvitatud Iisraeli siirdumisest vaid niipea kui nad saabuvad Viinis asuvasse juutide väljarännu keskiaagrisse, teeb umbes 70 protsenti neist Iisraeli võimudele teatavaks, et nad tahavad hoopis Ühendriikidesse ja Kanadasse elama asuda.

Immigrantidel on ka oma kaaluvad põhjused, miks nad Iisraeli ei taha minna. Kuigi nad ei olnud Venemaal elades Iisraeli elamistingimustest põhjalikult informeeritud, on neil ometi teada, et Iisrael ei ole võimeline nii suurel arvul immigrante korraga vastu võtama ning neile tööd ja peavarju pakkuma.

Iisraeli võimud omakorda tahavad aga iga hinna eest neid immigrante oma rahvaarvu tõstmiseks saada, kuna Jordani jõe läänekaldal ja Iisraelis elavate araablaste iive on suur ning Iisraeli juhtkond kardab sellest tulevikus suuri probleeme lisaks praegustele raskustele.

Iisraeli valitsus ja ajakirjandus atakeerivad isegi juba neid Ühendriikide juudi organisatsioone, kes Viinis värbavad immigrante Ameerikasse asumiseks, võttes esialgu vastu neid, kelledel on Ühendriikides ja Kanadas sugulasi. Iisraeli ajakirjandus mainib sel puhul irooniliselt, et Ameerikas on tekkinud terve tööstus võltssugulaste produtseerimiseks. .

Arvatakse, et käesoleval aastal saabub N.Liidust läände 50.000 juuti. Kui 70 protsenti neist tuleb Kanadasse või Ühendriikidesse, siis tõuseb juudi rahvusgrupi arv Põhja-Ameerikas ühe aasta jooksul 35.000 isiku võrra.

— — —

Intervjuu tulemused: Valijad polnud rahul

Ajaleht Dagens Nyheter on valimisvõitluse lõpupoole oma lugejate hulgas teinud intervjuu selle kohta, kas nad on saanud hästi või halvasti aru erakondade valimispropagandast teatud küsimuste ja probleemide puhul.

Küsimusi esitati 350-le abonendile, neist vastas 261 ehk 72,5%.

Valida kavatsesid küsitletuist 90%.

Tuumajõu kasutamise suhtes said häid andmeid erakondade vaadete kohta 26%, puudulikke andmeid 54%.

Tööpuuduse vastu võitlemise suhtes olid andmed head 17% ja puudulikud 65%.

Maksupoliitika suhtes olid andmed head 30% arvates, puudulikud 46% arvates.

Üürnike ja villaomanike probleemide puhul olid andmed head 13% arvates, puudulikud 56% arvates.

49% arvates on olemas mõni usaldatav parteijuht, 40% arvates ei ole taolist.

Küsimusi kas olete neil valimistel saanud paremaid andmeid valimispropagandast kui eelmistel valimistel? 13% vastab jaatavalt, 36% eitavalt.

75% oli otsustanud, millisele erakonnale hääletada, 19% polnud veel otsustanud.

Pagulaste kirjandus noortele

"Phaedrus" on rahvusvaheline laste kirjanduse uurimise ajakiri. Selles avaldati rida artikleid balti põgenike lastekirjandusest ja Nõukogude Liidu rahvaste kirjandusest.

Artikkel eesti laste kohta on kirjutatud Riina Viise poolt. Viise kirjeldab, kuidas hakkasid ilmuma eestikeelsed ajakirjad ja ajalehed ja mis moel need kirjeldasid laste ja noorte olukorda. 60-ndate aastate alguses ilmus kaheksa noorteraamatut ühenduses kirjandusvõistlusega. Koguti rohkeid manuskripte, aga paraku osa neist ühenduses ühe tulekahjuga. Pärast seda on ilmunud lasteraamatuid üksikutena, peamiselt kooliraamatutena ja skaudiraamatutena. Noortele suunatud ajakirjandus levib praegu peamiselt skautide hulgas.

— — —

Tagakiusatu tahab pääseda N. Liidust

Vene ajaloolane Boris Jevdokimov on võidelnud inimõiguste eest alates 1945. Ta on mitu korda vangi mõistetud ja 1971 pandi ta psühhiaatrilisse haiglasse Leningradis ja kuulutati vaimuhaigeks. Sest saadik on mitu inimõiguste gruppi nii Leningradis kui Moskvas võidelnud tema vabastamise eest.

Hiljuti avastati, et tal on mitu rasket haigust, muuhulgas kopsuväht. Siis lasti ta vaimuhaiglast välja — arvatavasti selleks, et ta haiglas ei sureks. Ta vähk pole veel nii kaugele arenenud, et seda oleks võimatu ravida. Jevdokomov kardab, et ametivõimud ei paku talle õiget ravi. Ametivõimud võivad lihtsalt lasta tal surra.

Jevdokomovi poeg Rostislav on olnud passivalitsuse OVIR-i juures väljasõiduloa taotlusega. Seal nõuti ametiühingu soovitust loa rahuldamiseks. Aga kust võtab Jevdokimov sellise soovituse, kui ta viimased viis aastat on viibinud vaimuhaiglas? Bürokraatia töötab aeglaselt ja samaaegselt muutub Jevdokomovi tervis üha halvemaks.

Mitu isikut ja gruppi Prantsusmaal ja Norras on kutsunud teda külla arstiravi andmiseks. Nad on lubanud kinni maksta kõik kulud sellise reisi puhul. Aga nõukogude ametivõimud ei anna talle väljasõiduluba!

Jevdokomovi ainus võimalus väljapääsemiseks on tugev toetus maailma üldsuse poolt. Kirjutage temale ja kirjutage nõukogude suursaatkonnale Rootsis.

Jevdokomovi aadress on Ulitsa Burtseva nr 19, 120, Leningrad. Saatkonna aadress on Gjörvellsgatan 31, Stockholm.

Boris Jevdokimov on ise sündinud 1923. Ta naine on sündinud 1934 ja tütar 1967. Nad soovivad koos Borisiga N. Liidust lahkuda.

Lapsesuu ei valeta

1978 sügise kadrilaupäeva õhtul lippasid ühe Eesti linna hämaratel tänavatel kaks kadrisanti. Need 8-aastased poisiklutid leidsid kodudes elevil vastuvõtu, kuigi nende laulud- jutud erinesid tavalistest kadrilugudest.

Kremlis istub Brezhnev loll,
mõtleb mis tal viga on.
Koivad välja sirutab,
Eestist liha virutab . . .

Sedaviisi laulsid põnnid tuntud lastesalmi "Kivil istub väike konn". Ja anektoote küll "puulõugadega" Brezhnevist, küll kõigest muust — neid pudenes otsekui käisest. Päris uueks osutus järgmine mõistatus:

Kõrvuti seisavad tark parteilane ja loll parteilane, Buratino ja Karlson katuselt. Kes lööb esimesena palli?

Mis??

Kes lööb esimesena palli?

Eee . . . loll parteilane.

Õigus! Teised on kõik muinasjututegelased.

Igast majast lahkusid klutid rikkaliku kostiga — õunade, kommidega ja isegi kõlisevate müntidega.

— — —

Austraalia "Meie Kodu" 30-aastane

Septembris pühitseb Austraalia eestlaste ajaleht "Meie Kodu" 30-aastast juubelit. Ajalehe "noorus" võrreldes teiste pagulasajalehtedega on seletatav asjaoluga, et eestlased pääsesid alles aastast 1948 Saksamaal ümber asuma Austraaliasse ja neil võttis aega, enne kui nad suutsid end rahvuslikult organiseerida. Kohalike võimude suhtumine võõrkeelsesse ajalehte polnud ka nii soodne nagu näiteks Ameerika mandril või Rootsis.

Juubeli puhul on "Meie Kodu" välja andnud järeltrüki ajalehe esimesest numbrist. Selle juhtkirja on kirjutanud J. Viidang ja juhtkirja ingliskeelsele leheküljele I. Raudma. Uudiste osas loeme: "sakslased muutuvad ülbeks", USA-s alustas ilmumist eesti ajaleht "Vaba Eesti Sõna", Olav Roots on teostanud kontsertreisi Saksamaale, Rootsis on tekkinud uusi eesti kirjanikke (Ilmar Talve, Arvo Mägi, prosaistina Bernard Kangro).

Juubelinumber ise sisaldab ohtralt tagasivaateid ja mälestusi.

— — —

Björn Asker, eestlastele Eesti Vabariigi aastapäevadel ja muudel üritustel esinenud ooperilaulja abieus Stockholmi eesti algkooli õpetaja Anne Mari Horm-Askeriga, sai tänavuse ooperilaulja Set Svanholmi nimelise stipendiumi, millist igal aastal jagatakse edukatele ooperisolistidele.

PEN-esimees:

Boikoteerige messi ja olümpiat Moskvas

Raamatumessil Moskvas on tänavu olnud igasuguseid pahandusi. Suur osa raamatu väljapanekutest on tsensureeritud. 44 USA raamatutest on keelatud, rootsi raamatuid on keelatud neli. Mitu rootsi kirjastuste esindajat on öösel üles äratatud ja üle kuulatud. Nad olid käinud vene kirjanike juures külas ilma ametliku loata.

— Tulevikus peaksid kirjastused boikoteerima Moskva raamatumessi, leiab rootsi Pen-klubi esimees Thomas von Vegesack. Samuti tuleks boikoteerida olümpiaadi järgmisel aastal.

Miks nõustuvad kirjastused tsensuuriga? Mõned soovivad müüa raamatuid suurel N.Liidu turul, teised peavad osavõttu vene kirjanike toetamiseks.

Harilikul moskvalasel on raske messile pääseda. Viis tundi igal päeval on mess ainult avatud tähtsatele tegelastele parteis ja riigiasutustes. Ainult mõned üksikud tunnid pääsevad harilikud inimesed messile. Aga siis on seda rohkem rahvast. Et näha ja tunda välismaiseid raamatuid pihus on nimelt suur elamus Moskvas.

— — —

Rootsi vpk-s 10% soomlasi

GÖTEBORG (EPL) — Göteborgs-Posteni soomekeelsel leheküljel (6. sept.) tõdeb soome kommunistliku noorsooliidu väljarännuametnik Pentti Sarén, et rootsi vpk (vänsterpartiet kommunisterna) liikmete hulgas on 10 protsenti soomlasi.

"See näitab, et Soomest Rootsi siirdunute poolehoid on siinseile kommunistidele väga tugev". Ta ütleb ka, et soome kommunistid on väga huvitatud rootsi valimistest. Seda kinnitas omakorda ka soome liiklusministri, kommunist Veikko Saarto, viibides Göteborgis, kus ta möödunud nädala reedel kõneles Soomest siirdunule seoses rootsi valimistega.

Kuid Pentti Sarén peab teisal konstateerima, "näib nii, et rootslased ei ole sugugi võlutud sisserännanud soomlaste huvist. "Aga me peame siiski püüdma mõjutada, et soome keel saaks kindlama asendi nii koolis kui mujal ühiskondlikus elus.". (ME).

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor
Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46
Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 03 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm
Tellimishinnad:
Aasta .... kr. 250:—
Termin (4 kuud) .... kr. 90:—
Kuu .... kr. 24:—
Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1979

Pakti aastapäeval

Kahesugune mõõt

Ribbentrop-Molotovi pakti 40-nda aastapäeva puhul kirjutab erik Thomson "Deutsche National-Zeitungis" 17.8 muuseas:

Lääne-Saksamaa valitsus on väga kiire tunnustama uute kääbusriikide iseseisvust (Komoria — 300 000 inimest, Santa Lucia — 114 000 inimest). Samal ajal aga ei räägita sõnagi sellest ebaõiglusest, mis juba 40 aastat kehtib kolme euroopa riigi puhul. Need moodustasid aastatest 1918-1940 iseseisvad demokraatlikud vabariigid. Nad olid selleaegse Rahvasteliidu liikmed ja okupeeriti Saksa Riigi ning Nõukogude Liidu mittekallaletungilepingu alusel brutaalselt viimase poolt.

Kolme balti vabariigi Eesti, Läti ja Leedu rahvastele on tänapäevani keelatud kasutada rahvaste enesemääramise õigust hoolimata Helsingi kokkuleppest.

Ometi olid need riigid mitukümmend aastat iseseisvad. Need pole ka mingid kääbusriigid. Eesti üksinda (kolmest väikseim) on suurem nii Belgiast kui Hollandist.

Kui N.Liit luiskab, nagu oleksid Balti riigid 1940 "vabatahtlikult" temaga liitunud, siis on see häbematu vale. Vabas läänemaailmas on küllalt tunnistajaid, kes teavad, et see nii pole. Kahjuks räägivad nad suuremalt osalt kurtidele kõrvadele. "Koostöö" N.Liiduga on tähtsam kui inimõigused.

Balti riigid on osa Euroopast ja kui üks osa kannatab, siis kannatab kogu Euroopa. Ükski Euroopa rahvastest ei saa tunda end vabana, kuni Euroopas on ükski allasurutud rahvas.

— — —

Peeter Kistsoo, kes töötas Münchenis Radio Liberty eesti saadete toimetuses, lahkus oma töökoht Münchenis ja asus elama New Yorki, kus ta varem elas.

"Euroopa peab kaitsma end ise"

Brüsselis peetakse praegu Nato 30-aastapäeva. Sel puhul on endine USA välisminister Henry Kissinger pidanud ettekande, milles hoiatab tõsise kriisi eest 80-ndail aastail.

Kui Euroopa riigid ei tugevda oma riigikaitset, siis ei saa USA neid kaitsta. Venelaste strateegiline varustumine teeb USA-le võimatuks katsuda tuumarelvadega maksta kätte venelastele.

Selle asemel, et oodata sõda, mis käib üle eurooplaste peade, tuleb Euroopa varustada relvadega, mis on võimelised hävitama venelaste sõjalisi objekte. Euroopa peab võimalikult kiiresti võtma kasutusele tuumarelvade süsteemid.

Sellega valdleb Kissinger vastu iseenda doktriinile, et rünnakule tuleb vastata massiivse tuumarelvade atakiga. Kissingeri järgi on aeg ja olukorrad praegu muutunud võrreldes ajaga 10 aastat tagasi.

Esto 80 töö:

Usklik tegevus

Eesti Ev. Lut. Kirik korraldab Esto 80 nädalal kirikupäevad alljärgneva raamkava kohaselt:

Pühapäeval, 6. juulil kell 14 pidulik jumalateenistus, mis ühtlasi on Esto-80 avajumalateenistuseks.

Esmaspäeval, 7. juulil ei ole eslaigu kava ette nähtud.

Teisipäeval, 8. juulil kell 9 algab EELK kirikukongress, mille kavas on: A. Vööbus: "EELK kutsumus" K. Veem: "450 aastat Augsburgi usutunnistusest" ning praeostide aruanded oma praostkondade olukorra kohta. Kui rahvuskongress toimub teisipäeval, peetakse kirikukongress mõnel teisel päeval.

Kolmapäeval, 9. juulil kell 14 usuteadliste päev.

Neljapäeval, 10. juulil kell 14 EELK peapiskopliku nõukogu koosolek.

Reedel 11. juulil kell 14 EELK konsistooriumi täiskogu koosolek.

Laupäeval 12. juulil ei ole kava, kuna toimub laulupidu.

Pühapäeval 13. juulil kell 14 jumalateenistus Esto-80 lõpetamiseks.

Jumalateenistused toimuvad Stockholmi Jakobi kirikus ja koosolekud Jakobi koguduse ruumides, Malmtorgsgatan 5. Kirjavahetus EELK konsistooriumi aadressil: Box 45074, S-104 30 Stockholm, telefon 08/20 69 78.

Eesti Ap.-Õigeusu Kiriku sinodi sekretär teatab Info-le, et sinod on otsustanud korraldada jumalateenistuse kohalviibivate preestrite osavõtul. Samuti toimuvad Esto-80 ajal nõupidamised vaimulikkonna ja koguduste esindajate osavõtul küsimuste üle, mis puudutavad EAÕK tegevust paguluses.

Kirjavahetus oimub aadressil: Dr. David Papp, Rigagatan 2, S-115 27 Stockholm, telefon 08/62 33 04.

Laulupidu

Laulupeotoimkonna juhataja teatab, et laulupeo ruumide üürileping on sõlmitud. Laulupidu toimub laupäeval, 12. juulil Älvsjö näitusehallis ja selle peaproov reedel samades ruumides. Kesklinnast pendelrongiga on sinna 9 minuti sõit.

Laululava mahutab kuni 1200 lauljat. Kuulajalle varutakse 6000 kohta, mille piletid maksavad ca 35 Rootsi krooni tükk. Peale selle 200 õpilaspiletit á Kkr. 15 tükk. Erilised istekohad varutakse pensionäridele, kes kannavad kuuldesparaati.

Toimkonna juhatajal oli hiljuti kokkusaamine dr. Roman Toiga, kes viibis Stockholmis ja on ette nähtud üheks segakooride üldjuhiks. Ameerika mandril näib valitsevat elav huvi laulupeost osavõtu vastu.

Toimkonna aadress: Jüri Raid, Skarpbrunnavägen 153, S-145 64 Norsborg: tel. 0753/80 908.

Filateelia

Eesti filatelistid vabas maailmas kannavad edasi Eesti Vabariigi Postivalitsuse poolt algatatud ideed, tähistada mitmesuguste postaalsete ja suveniirväljaannetega suuremaid rahvusliikke üritusi nagu laulupeod, näitused, skautide laagrid, filatelistide päevad, raamatuaasta, Eesti mängud, Pärnu juubelipidustused jne. Nendest üritustest osavõtjad viisid alati kaasa "riigi visiitkaarte" postmarkide, reklaammarkide ja suvenii-kirjaümbrikkude näol. See oli üks moodus tutvustada Eesti nime rahvusvahelisel pinnal, mis sõmaaegselt andis ka sissetulekuid postile. Tänapäeval on need laialikantud suveniir-väljaanded esiteks Eesti rahvusliku kultuuri tõendina väärtuslikud dokumendid ja teiseks – paljudele väärtuslik valuutaobjekt.

Rootsis on eesti filatelistide korraldusel senini ilmunud 31 eestilanelist postitemplit ja ca 70 suveniir-ümbrikku ning EFÜR-i aastaraamat "Eesti Filatelist". Kõik need väljaanded on levinud ülemaailmselt posti ja filateelia sektorites ning seega kaasa aidanud võidelda Eesti maa ja rahva vabadusvõitlust. Nendega on Eesti nimi jätkuvalt hoitud rahvusvahelisel pinnal.

Eelnimetatud traditsioonid omavad tänapäeva Rootsis väga suurt P.R. tähtsust ja kuuluvad lähema aasta jooksul lahutamatult Esto-80 üritustele juurde.

Esto-80 tähtpäev ja pidustuste kõrgpunkt läheneb tohutu kiirusega. Esto-80 Filateelia toimkonna ülesandeks on kohandada Eesti Vabariigi posti traditsioone tänapäeva moodsa P.R. tehnikasse ja teha praktiliselt võimalikuks igale pidustustest osavõtjale ja turistile, kaasa viia pidustustelt iga erineva kuupäevaga suveniirkirjaümbrik. Selleks korraldab Filateelia toimkond.

1. Esto-80 postkontori eestilanelise postitempliga Eesti Majas, 6–13 juulini,

2. annab välja Esto-80 suveniir-kirjaümbriku,

3. annab välja kaks erinevat Esto-80 reklaammarki ja

4. korraldab Filatelistide päeva kolmapäeval, 9. juulil 1980.

Niihästi suveniir-kirjaümbrikud kui ka reklaammargid on lubatud trükikoja poolt välja saata kauvahetusel august-sept. 1979. Nende müüki vahendab Filateelia toimkond. Mõlemad väljaanded on värvitrükis ning kannavad Esto-80 embleemi ja vastavat tekst. Embleemi kujundajaks on teatavasti Gustav Ilves. Teksti kujundas Georg Westenberg.

Esto-80 Filateelia toimkond algatab ettepaneku, anda igale Esto-80 pidustuste päevale oma ajalooline nimetus – näiteks:

5. juuli/Räniküla päev, 6. juuli/Kiriku päev, 7. juuli/Läänemere päev, 8. juuli/Eesti Ärkamispäev, 9. juuli/Hõimude päev, 10. juuli/Kalevipoja päev, 11. juuli/Lembitu päev, 12. juuli/Vanemuise päev, 13. juuli/Esto-80 päev.

HANS KRÖNSTRÖM
Filateelia toimkond

Vesuuvi linna Pompei varemetel

Vesuuvi linnade – Herculaneumi, Pompei – külastamine on elamuseks, ka sellele, kes on harjunud varemetega. Neli linna, nende hulgas peale eelnimetatute veel Strabiae ja nüüd teatavaks saanud Oplontis, hävisid 24. augustil 79 Vesuuvi purske tagajärjel. Kolm ööd-päeva kestis hävimine, millele oli eelnenud juba veebruaril 62 maavärisemine. Ülesehitused olid alles poolele, kui neid uus katastroof tabas. Vesuuvi linnad mattusid laava, tuha ja pimskivide alla, tükati koguni 15 m ulatuses. Tuhanded hukkusid ja kümned tuhanded jäid kodutuiks.

Aga kõik jäi pikapeale unustusse. Unustati koguni nende linnade nimed ning nende asukohtadest ei teatud kaua aega enam midagi. Ja ometigi oli selle katastroofi peaitnägija rooma kirjanik Pliinius Noorem (62—114) kirjutanud sellest sündmusest kaks kirja rooma ajaloolasele Tacitusele (55—120), millised kirjad meie ajani on säilinud ning on olnud läbi aegade tuntud.

Ent päris unustusse ei jäänud see siiski. Sellest kõnelevad kõigepealt rüüstamise jäljed. Hiljem avastati juhuslikult Herculaneum ühe kaevu puurimisel. Ja nii leiti 1713 sealt kolm suurepärast naiseskuljtuuri, mis nüüd asuvad Dresdenis. Väljakaevamistel 1719 avastati raamatukogu filosoof Philodemose töödega, leiti pronkskujusid ja palju muudki. Eriti oluline on, et koos sellega avastati peatselt ka Pompei, kus väljakaevamistega alustati 1748, millised kestavad praegugi.

Leiud kutsusid omal ajal esile Pompei valmustuse ja moe, mis avaldus kunstis, mööblites, riietes ja ehetes. Mõnede arvates isegi Prantsuse 1789. a. revolutsioon oli sellest mõjutatud lööklausega "nii tegid vanad roomlased". Pariisis võib veel nüüdki näha arhitektuuris Pompei mõjusid.

Kui Euroopa valitseja kodades huvi Pompei vastu mitmesugustel põhjustel kahanes, siis avanes tee uutele inimvooludele, turismile, mis on aina kasvamas.

On küsitud: Millest see tuleb? Millest on tingitud kasvav huvi Pompei vastu? Miks külastatakse Vesuuvi linnu? Kas ei jätku sõdade varemetest Eruoopas? Mispoolest on Vesuuvi linnade varemed kaasakiskuvamad?

On teisigi küsimusi.

Põhjusi on muidugi palju. Üheks kaaluvamaks väiteks on kõigepealt ajaline kaugus (antiikaeg), aga eriti selles kõiges avalduv inimlik lähidus, mis just tänapäeva inimesi haarab.

Esimene mulje Pompeist on, et see varemetelinn on rohtu kasvanud, sest igalpool on näha metsikult kasvamas põõsaid, rohtu ning nende vahel sisalikke. Avaldatakse kartust, et Pompei on uuesti hävimise ohus, kuna põõsad, puud ja rohi purustavad müüre ja mosaiikpõrandaid. Aga turisti silm harjub peagi sellega, kuna see teeb elavaks elutu linna. Sellepärast on sinna ka puid ja lilligi istutatud. Pompei tänavad on sirged ja kividega sillutatud, kõnnetees on sõidutees! kõrgemad ning üleminekukohtade kivid eriti huvitavad ning omaaja liiklusele kohandatud.

Elumajad on väljast lihtsad, aga seest (need, mis on säilinud ja restaureeritud) kõnelevad need luksuslikust elust, mis on koondunud sammastega ümbritsetud siseõue (peristüüli) ümber. Seinamaalid ja mosaiikpõrandad moodustavad omaette maailma.

Pompei inimestest on meil teada, et etniline koossels oli väga kirev. Kuna see oli tõõstus-, kaubandus- ja sadamalinn, siis oli seal peale kohalike elanike ka paju võõraid.

Huvi spordi, muusika ja teatri vastu oli suur, nagu näha staadionist ja teatritest kui ka seinamaalidest.

Kirjaoskus oli üldine, sellest kõnelevad seintele kirjutatud valimispropaganda, võõrastemajade reklaam ning tubade seintele kirjutatud öömajaliste vaimusünnitused. Ka maalidel on kirjaoskus jäädvustatud.

Kui varem teati Pompei inimestest eestkätt seinamaalide ja skülptuuride kaudu, siis nüüd on neid suudetud jäädvustada surmavõitluses. Need, kes ei suutnud endid päästa, mattusid pimskivi ja vihmaveega segunenud vulkaanilise tuhaga, mis kujunes nende ümber tsementkatteks. Erilise tehnika abil on suudetud jäädvustada mehi, naisi ja lapsi aga ka uht koera viimses heitluses.

Pompei inimesed tundsid suurt huvi usuelu vastu. Sellest kõnelevad arvukad templid, altarid, seinamaalid ja skulptuurid. Eriti hästi on säilinud Dionysose kultuse maalid "Müsteeriumi villas". Villa olevat kuulunud rooma keiser Augustusele ja Liviale ning hiljem koguni Claudiusele.

Lõpuks on küsitud, kas Pompeis oli ka kristlasi. Võimatu see ei ole. Teame, et juba Pauluse ajal (60) elas mitte väga kaugel olevas sadamalinnas Puteolis kristlasi (Apostlite teod 28:13.14).

Nüüd on ka Pompeis leitud majade seintel krüptogramme ja graffiite, milledest on püütud välja lugeda kristlikke tekste. Olgu sellega lood kuidas tahes, Pompei elanike enamuse usk oli hoopis teine, nagu seda kinnitavad templid, altarid, skulptuurid ja maalid. Peale antiikaja tuntud jumalate – Venus, Apollo, Isis jt. – oli ka siin keiser Augustuse tempel. Säilinud on rooma keiser Vespasianuse (9—79, oli keiser ast. 69) templi marmoraltar reljeefiga, mis kujutab härja ohverad mist. Ohverdamine oli Pompeis ilmsesti tagasihoidlikum kui mujal Rooma riigis, kus vahel korraga ohverdati mitusada härga. Aga nende usk ei olnud sellepoolest vaesem teiste omadest.

RICHARD KOOLMEISTER

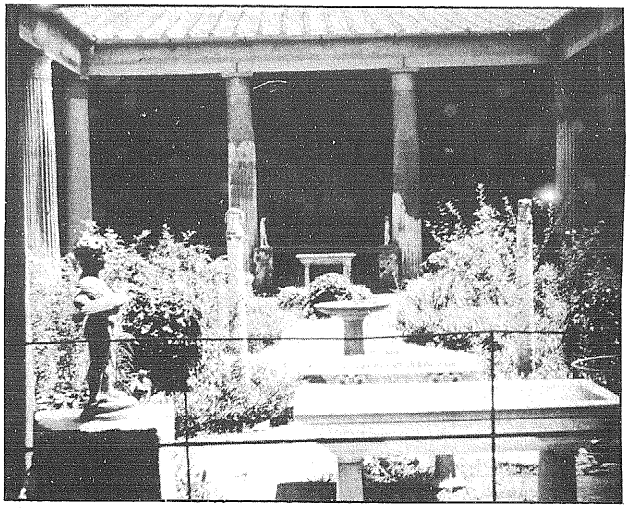

Vettiuste maja siseõu (peristüüli). (Autori foto).

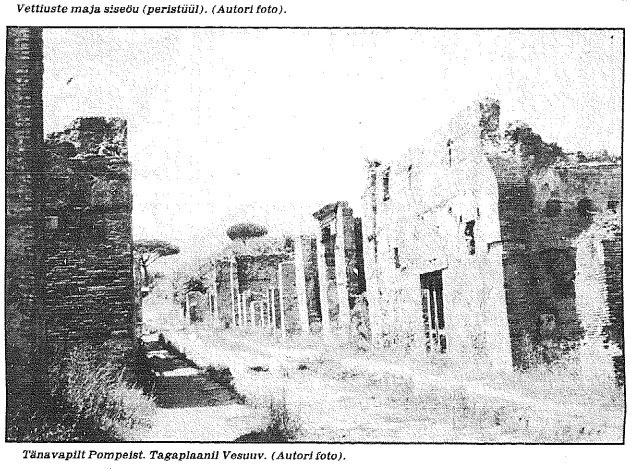

Tänavapilt Pompeist. Tagaplaanil Vesuuv. (Autori foto).

• Mis juhtus

UUS VENE LENNUK

Venelased konstrueerivad uut, hiiglaslikku transportlennukit, mis asendab senist Antonov-22 lennukit, mida on tabanud rohked õnnetused. Lennuk on muidugi ette nähtud sõjalisteks otstarteks ja on palju suurem kui ameeriklaste C-5 A Galaxy, mis senijani on olnud maailma kõige suurem lennuk. Uus vene transportlennuk saab nimetuse Antonov-40.

"SALT-SABOTAAZH"

Vene parteileht Pravda ütleb, et igasugused väited, nagu oleks N.Liidul terve brigaad sõdureid Kuubal, ei vasta tõele. Tegemist olevat hoopis teatud jõudude katsetega ajada nurja SALT-lepingut, väidab Pravda. Parteileht nendib, et tegelikult on venelastel olnud sõjalisi nõuandjaid Kuubal juba 17 aastat. Nende ülesandeks on olnud kuubalaste instrueerimine nõukogude moodsas relvatehnikas. Pravda toonitab, et nõuandjate arv on olnud pidevalt sama ja üldtuntud – kuni nüüd äkki "tehti nõuandjad punaarmee brigaadiks".

USA-KUUBA

Ameeriklastel on käimas läbirääkimised kõrgeimal diplomaatilisel nivool nn. vene brigaadi kohta Kuubal. Muude kuulduste hulgas, mis liiguvad ringi USA-s, esineb ka variant, mille kohaselt vene brigaad "hirmutab ameeriklasi tagasi teostamast Kuubale invasiooni, kuna Kuuba enda armee on nõrgestatud 40 000 mehe viibimisega Aafrikas".

NETO SURI MOSKVAS

Angoola president Agostinoh Neto suri ühes Moskva haiglas pärast seda, kui talle teostati ulatuslikum operatsioon vähktõve puhul. Neto oli surres 56-aastane ja teda iseloomustatakse kui üht parimat poliitikut Aafrikas. Muidugi oli Neto suhteliselt sõltuv Kuubast ja N.Liidust, kuid viimasel ajal nähtus selgesti, et Neto tahtis ajada iseseisvat poliitikat.

"Tänapäeva kool ei kõlba meile!"

Ühing "Kunskap i skolan" pidas avaliku koosoleku Stockholmis. Sel puhul ründas sotsiaaldemokraat Yngve Persson ägedalt tänapäeva kooli:

– Ma protesteerin oma ühiskonnaklassi nimel selle vastu, et noored tulevad koolist täiesti ilma teadmisteta. Kool takistab ühiskonnas kõige vähem eelistatutel vaatamast selle uksc taha, mis teeb elu rikkaks – takistab tutvumast teadmistega. Tänapäeva kool ei sobi meile ei majandusliikel ega ideoloogilistel põhjustel. Ja kuna poliitilised erakonnad keelduvad vaidlemast praktiliste kooliküsimuste üle, tuleb huua organisatsioon, mis haarab kõiki erakondi. Praegune kool pole radikaalne, vaid sodine.

Rumeeniast Rootsi kolinud Anna Maria Narti väitis:

– Rootsi inteligents on olnud minu arusaamise vastu sõnast "teadmine". Ma ei mõista niisugust vastuseismist.

Rektor Nils Hagnell väitis:

– Mele ei taha tagasi saada reaktsioonilist tuupimiskooli, vaid kooli, mis sobib kõigile õpilastele. Kool peab olema isiklikum ja pakkuma rohkem.

Kirjanik Jan Myrdal:

"Kui üldine teadmistenivoo langeb, siis saavad üksikud valitseda. Praegu näib, et harimismonopol hakkab juba välja kujunema. Teadmistel on tohutu tähtsus demokraatia püsimisele.

Nüüd sii lõpuks on tasakaal saavutatud.

• Siit & sealt

Göteborgis ülendati kamrerassistent Jaan Kaber kamreriks ja Ettevõtete finantseerimise (Företagsfinansiering) osakonna juhataja,s sektsioonis Ettevõttekontaktid (Företagskontakter).

Eduard Tamm, ehitusettevõtja Argentiina pealinnas Buenos Aireses, viibis koos abikaasaga reisil USA-s ja Kanadas. Esimest korda asus ta Argentiinasse 1930, tuli siis kodumaale tagasi, kust 1944 põgenes Rootsi ja mõni aasta hiljem läks edasi jälle Argentiinasse.

Arvustus Saarseni debüütnäidendile

ADELAIDE (EPL) – Siin esitati esmakordselt Karin Saarseni debüütkomöödia "Kiviaegsed vanemad", mis käsitleb pagulaseestlaste generatsioonidevahelisi arusaamatusi "moodsast" armuelust, nagu ütleb Austraalia eesti lehe "Meie Kodu" arvustaja Tennosaar, kes suhtub positiivselt aine päevakohasusse, avaldades lootust, et see ei jää viimseks aktuaalseks näidendiks.

Arvustuses debüütnäidendile üteldakse kokkuvõttes:

"Näidendi lavastajaks oli Adelaide eesti teatripublikule hästi tuntud näitlejatar Reet Tuul. Lavastaja osa oli talle koguni esmakordne ettevõte, millega ta kõigiti hästi toime tuli, samuti kui mõningate ümberkujundustega, et näidendit rohkem lavaliseks ja Austraalia oludele vastavaks teha.

Adelaides lavastatud versioonis algab komöödia tegevus Surfers Paradise rannal, kus kõrge positsiooniga arst Vidrik Varbala (Arnold Elk) ja tema kõrgest balti soost abikaasa Regiina-Amanda, sündinud von Wucherlich zu Wundermuhl, (Ly Tomasovic) tutvuvad "lõhnavate äridega" ärimehe Kusti Suurlaada (Ferdinand Vill) ja tema lihtsa "vaga vesi, sügav pohi" olemusega naise Madliga (Johanna Tennosaar).

Isegi lilla rannakelner (Osvald Randva) ega iludus-modell (Birgitta Ranniko) ei saa ära hoida "päikesevarjutust", mis tuleb kirjateatega, et Varbalate tütar, sotsiaalteaduste A-kraadi tudeng Lonni (Ingrid Urb) ja Suurlaatade poeg, arstiteaduse "ladina keele pilduja" Tommi (Iivo Tuul) on kolinud koos elama radikaalide, lõbumajade ja narkomaanide rajooni Kings Crossi.

Kui kõikekahtlustava pilguga vanemad saabuvad noorte pesa laiali ajama, tuleb välja, et Lonnil ja Tommil on voodis veel kaks üürnikku – habemik "pintsli prints" Peeter Prohmak (Erik Talmet) ja teatrikooli õpilane Tessi (Ingrid Härm), kelle eriharrastuseks on "traagilise tapmise ja süütuse röövimise" näitemängu harjutamine Tommile kuuluva luukerega. . .

Näidend sisaldab palju pikki, kuigi vaimukaid, repliike, mis nõuavad näitlejailt ranget ilmekuse ja tempo tasakaalu. Nii võis ka tähele panna, et mõningates alg-stseenides polnud kiirustamise ja kõva hääle tagajärjeks mitte soovitud ärevustunne, vaid mõtte ebaselgus ja külma ilma all kannatava väikesearvulise publiku tähelepanu ning kontakti kaotus.

Üldkokkuvõttes olgu aga märgitud, et kõik näitlejad andsid oma tüübi suurepäraselt, mida tunnistasid hoogsad naerupuhangud mitmetes nauditavates stseenides . . .

Kirjaniku vaimukus, lavastuse hoogne tempo, Endla ja Willem Kurvitsa loodud ning Harry Tobiase ja Osvald Randva meisterdatud toetruud lavapildid jätsid meeldejääva ja teatri tulevikule lootustandva mälestuse.

• Leinateated

Stockholmis suri 20. augustil Küllike Kisch, n-na Maiste, sünd. 5. oktoobril 1941 Eestis.

Kärdlas Hiiumaal suri 28. augustil Ella Kruus, sünd. 5. mail 1926 Reigis.

Torontos suri 28.a gustil Ervin Rabadik, sünd. 31. märtsil 1910 Tallinnas.

Tallinnas suri 6. juulil Endel Kalju Mändla, sünd. 24. septembril 1929 Tallinnas.

Halifaxis Inglismaal suri 19. juulil Paul Jaik, sünd. 11. veebruaril 1909 Võrumaal.

Fantoom

Televisiooniprogramm

TV Onsdag

19 SEPTEMBER
TELEVISION 1

12.00–12.25 Härlig är jorden.
Arbete i otakt. Högstad.
12.45–13.15 Den hemliga verkligheten. Mellanstad.
16.30–17.00 Halvfem: Sommarbryggan.
18.00 Textat: Aktuellt, väder, meddelanden.
18.10 När kriget kom: Svenska hjälpare och nazistiska domare.
I kväll presenteras två skakande filmer. Den första "Det är aldrig förgäves", handlar om Valdemar Langlet och hans ryskfödda fru Nina och om de skakande händelserna i Budapest i krigets slutskede.
Den andra filmen utgör fortsättningen av den hemligt filmade rättegången mot de män som stod åtalade i samband med attentatet mot Adolf Hitler den 20 juli 1944.
20.30 Serie: Fälteko.
Vi startar i dag en ny serie om Spaniens djurvärld där vi skall titta på kungsörn. Några notiser om det som händer nu i naturen blir det också.
21.00 Aktuellt och väder.
21.30 Sportnytt.
21.35–22.05 Looking at America.
1. Jefferson High School. En dokumentär TV-serie, producerad i samarbete mellan Bayerischer Rundfunk och Ofrateme. Serien tar upp olika företeelser i det amerikanska samhället.
Även söndag.

TELEVISION 2

17.30 För barn: Paddington.
Engelsk dockserie om björnen Paddington och hans äventyr hos familjen Brown i London. 8. Paddington går på auktion.
17.35 ca Jakob Dunderskägg.
Fem program efter en bok av Christina Andersson. 3. Se upp, en elefantkräfta.
Från 26–12 1973.
18.00 Sagor från södra Afrika.
Fyra berättelser ur barns verklighet av Leyla Assaf-Tengroth. 3. Flickan som flög iväg i ett träd.
18.20 ca Den lille mannen i grå kostym.
Tecknad film från Spanien om en vanlig man i grå kostym som drömmer om att sjunga på operan...
Från 21/7 1978.
18.30 Nöje: På kryss med kärleken.
Sex ansvarslösa kryssningar med M/S Pacific Princess.
1. Kurragömma.
19.20–19.30 Regionala nyheter.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Teater: Barnen vår framtid.
Robert är 14 år. Trots sin ungdom är han redan stämplad, förutbestämd att tillhöra de utslagna.
21.35–22.25 Dokument utifrån: Folket utan land.
I flera tusen år har det kurdiska folket kämpat mot främmande makter för att bevara sin kultur och uppnå politisk självständighet.

TV Torsdag

20 SEPTEMBER
TELEVISION 1

9.00 Ljud och bild.
Den utvalda verkligheten. Mellanstad.
9.20–9.40 Tecken till varandra.
OM – Guldlock och de tre björnarna. Den klassiska sagan om flickan som gick vilse i skogen och hittar de tre björnarnas hus. Från våren 1978.
9.45–10.05 Ordförrådet.
Lågstad.
10.10–10.40 Matinéteater: Heil Caesar.
Gymn.
12.00 Ordförrådet.
Lågstad.
12.20–12.40 Härlig är jorden.
2. Olja på villovägar. Högstad.
12.45–13.30 Att arbeta på sjukhus.
Gymn.
13.35 Naturkunskap.
Materians utveckling. Gymn.
14.00–14.20 Tecken till varandra.
OM – Guldlock och de tre björnarna. Från våren 1978.
16.30–17.00 Halvefem: Kon med den underbara mjölken.
En saga av Barbro Lindgren, berättad av Fillie Lyckow. Teckningar: Ola Lindahl.
18.00 Textat: Aktuellt och väder, meddelanden.
18.10 När kriget kom: Kriget och Hollywood.
I kväll presenterar Bo Isaksson det andra av två program som handlar om Hollywoods betydelse under kriget. Han kommenterar också händelserna i kvällens avsnitt av Någonstans i Sverige.
19.05 Serie: Någonstans i Sverige.
En berättelse från beredskapen av Jolo. Del 6.
Fästningen "Europa" börjar vackla, de allierade arméerna rycker allt närmare Tyskland. Vårt förband roar sig med fältrevy, där de avslöjar de mest oväntade talanger. Freden börjar skönjas. Året 1944.
Textat.
20.00 Serie: Livskvalitet.
2. Det händer inte mig. Hjärtinfarkt är säkert för män vad bröstcancer är för kvinnor.
Från 14.5. Textat.
21.00 Aktuellt och väder.
21.30–22.00 Sportnytt.

TELEVISION 2

17.30 För barn: Paddington.
9. Paddington gör tidningsställ.
17.35 Jakob Dunderskägg.
Fem program efter en bok av Christina Andersson. 4.Land i sikte.
Från 27/12 1973.
18.00 Jobbet.
Helena vet att mamma Kisa arbetar som sekreterare. Men hon vet inte riktigt vad hon gör. Men en dag fick hon följa med mamma till kontoret och skriva maskin, skicka telex, se stenografi och mycket annat.
18.30 Tecken till varandra.
OM – resan till vikingarnas land.
Repris från våren 1978.
18.50 Omkring 1984.
När programmet "1984" sändes första gången fick tittarna ringa in frågor och synpunkter på pjäsen. Detta program baseras på tittarnas reaktioner och synpunkter.
Repris från våren 1978.
19.20 Regionala nyheter.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Reprisserie: N P Möller, fastighetsskötare.
Bilder ur livet på Solgatan 16. Underhållning för hela familjen av Åke Wihlney. Regi: Håkan Ersgård.
Från 5/12 1974.
20.45 Torsten Föllinger sjunger Brecht.
21.00 Serie: Nazismen i närbild.
En dokumentärserie i fem delar från faktaredaktionen. 4. Dödsmarschen – Ordning muss sein – ordning måste råda.
Den 21 april 1945 kom det order att koncentrationslägret Sachsenhausen vid Berlin skulle utrymmas. Textat lörd.
21.50–22.40 Showtime: Cher.
50 minuters fantasier med den amerikanska sångerskan Cher. Hennes gäster är Elliot Gould, Andy Kaufman, Bill Saluga, Lucille Ball och Shelley Winters.

TV Fredag

21 SEPTEMBER
TELEVISION 1

9.00 Historisk rapport.
1. Året är 1718. Mellanstad.
9.20 Till flydda tider.
Litteratur före 1700. 1. Scener ur Medea. Gymn.
10.00–10.10 Switch on.
Åk 3.
10.15–10.30 Ordförrådet.
Lågstad.
10.40–11.10 Den hemliga verkligheten.
3. Resan till ordningslandet. Mellanstad.
12.20–12.40 Stormaktsintervention och krispolitik.
(Historiska temastuder). 1. Rapport från två kriser – Ungern 1958. Gymn.
13.10 Matinéteater: Heil Caesar.
Gymn.
16.30–17.00 Halvfem: Karusellen.
Om en gammal man, en liten pojke och en karusell.
17.35 Aktuellt på finska.
18.00 Textat: Aktuellt och väder, meddelanden.
18.10 Ett författarpar samtalar.
Få danska böcker har väckt en sådan debatt som Herdis Møllehaves roman "Le". Boken, som är tillägnad rädda män och kvinnor, handlar om en kvinna som efter en rad misslyckade kärleksförhållanden tar livet av sig.
18.40 Långfilm: Tre systrar i Prag.
Västtysk film från 1977. En tysk änkeman och hans tre döttrar flyttar 1936 till Prag sedan han blivit föreståndare för en stor bank. Hitlers invasion påverkar situationen helt olika för de tre döttrarna.
21.00 Aktuellt och väder.
21.30 Sportnytt.
21.35 50 år av country musik.
Från the Grand Old Opry House i Nashville, Tennessee får vi en kavalkad av countrymusik.
22.25–22.55 Komediserie: Pang i bygget.
4. Gästen i rum nr 8. Hundar är tillåtna i matsalen, men icke gärna lik i rummen. . .

TELEVISION 2

17.00–17.20 För barn: Tecken till varandra.
OM – Guldlock och de tre björnarna. Det är den klassiska sagan om flickan som gick vilse i skogen och hittar de tre björarnas hus. Repris från våren 1978.
17.30 Paddington.
10. Paddington trollar.
17.35 Jakob Dunderskägg.
5. Hur vi kom hem.
18.00 Kläder och grejer.
I fem program visar Kerstin Lokrantz och Christina Björk tillsammans med fyra barn, att det är både lätt och roligt att sy.
Det tredje programmet handlar mest om att lappa och laga.
Från 10/12 1978.
18.30 Västern: Lilla huset på prärien.
Amerikanskt västernäventyr för hela familjen efter Laura Ingalls Wilders berömda romanserie om en nybyggarfamilj och dess kamp för tillvaron i den västern som var både vild och vänlig.
Andra avsnittet.
19.20 Regionala nyheter.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Sven-Bertil Taube presenterar: Tango.
21.00–22.35 Veckans TV-bio: King.
Amerikanskt drama i tre akter om nerledaren, medborgarrättsförkämpen, fredspristagaren m m Martin Luther King.
Första akten: "Vänd andra kinden till, men sedan. . .?

TV Lördag

22 SEPTEMBER
TELEVISION 1

Suomenkieliset ohjelmat
Finskspråkiga program
10.00 Doping.
Hormoner och doping, problem inom sporten.
11.00–11.25 Aktuellt på finska.
18.00 Textat: Aktuellt och väder.
18.05 Helgmålsbön.
Från Södra Åsums kyrka i Sjöbo.
18.10 I bokfloden.
Dea Trier Mörch, som för några år sedan gav ut succéromanen "Vinterbarn" har åter låtit tala om sig. Nu heter boken "Kastanjeallén".
18.30 Mupparna.
Familjeföreställning med Kermit som värd. Kvällens gästartist är den engelska sångerskan och skådespelerskan Petula Clark.
19.00 Barnjournalen.
Red. Bengt Fahlström.
19.30 Serie: Läropengar.
En tolvårig pojke får av de äldre lära sig köpslåendets och livets hårda lagar då han för första gången i sitt unga liv förvärvsarbetar.
20.05 Kom till Casino.
Glada återblickar på en revyepok av Stig Bergendorff och Gösta Bernhard.
I kväll visas femte och sista delen med bl a Casinogänget på tennismatch, på cocktailparty och på telefonledning till Chicago.
20.50 Gester.
Den berömde fotografen David Hamilton låter en vacker flicka röra sig framför kameran.
I rollen: Béatrice Camurat.
21.00 Aktuellt, väder och sport.
21.30–23.05 Härifrån till evigheten.

TELEVISION 2

14.40 Livet – en rytmisk rörelse.
Är din kropp en börda eller ditt lydiga redskap? När levde du i din kropp senast? Var gömmer du din kropp?
15.30 I vår herres hage.
Engelsk serie om den unge James Herriot som är nybliven veterinär då han 1937 får sitt första arbete hos en äldre kollega i Yorkshire, Siegfried Farnon. Del 21. Problemen hopar sig.
16.20–17.10 Textad repris: Nazismen i närbild.
En dokumentärserie. 4. Dödsmarschen – Ordning måste råda.
17.30 Följ med mig bland höstlöven.
Björn visar oss sin fina lövsamling och funderar över vart alla löven, som blåser från träden på hösten, tar vägen.
17.55 ca Den stora blå getabocken.
Tecknad folksaga från Norge.
Från 30/11 1976.
18.05 ca Catweazle.
Äventyrsserie från England i tretton delar. 12. Fallet i ladan.
18.30 Vaktparadernas vaktparad.
Bo Ancker rapporterar från The Edinburgh Military Tattoo 1979.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Tema USA. Makt och drömmar.
Den irländske TV-journalisten Rory O'Farell anställer en betraktelse över fenomenet USA. Hans utgångspunkt är Martin Luther Kings bevingade uttalande "I have a dream tonight..." (i kväll har jag en dröm).
21.00 Filmkrönikan.
21.45–23.20 Långfilm: Vännen.
Turkisk film från 1974. Till den beräknande affärsmannen och hans hustru kommer barndomsvännen som fortfarande har sin ungdomsidealism kvar. Hans närvaro intresserar parets dotter och han får också ett avgörande inflytande över familjens fortsatta liv.

Timmukuru:
Vastukarva

METSSIGA, eluskaaluga 80-100 kilo, on ujunud Eestist Soome. Reporterid pole tema käest seni jõudnud küsida, kas tegi ta seda vastumeelsusest oma kodumaa okupeerimise vastu või selkluhimust.

Küsimus tekib, kas metssiga võib lugeda esimesel juhul poliitliseks põgenikuks. Sel puhul tuleks ta kindla politsei valve all Nõukogude Liidu võimudele tagasi anda.

NÕUKOGUDE KODANIK, nähes liharohkust Stockholmi Hötorgeti müügihallis, spontaanselt:

"Siin on ju rohkem liha kui terves Nõukogude Liidus!"

Seesama kodanik ütles hiljem oma sõbrale:

"Meie teadsime, et teil on hea olla — aga me ei teadnud, et teil on nii hea olla. Ja tele teate, et meil or sant olla — aga te ei tea, kui vilets meil on.

Nõukogude kodanik soovib arusaadavatel põhjustel oma nime salajas hoida, millist soovi me respekteerime.

VANAL "HEAL" AJAL jagati meie kodumaa (isamaad siis veel ei tuntud) elanikud kahte liiki — aadlikud ja mitteaadlikud. Esimesed omasid teatud privileege nagu maksuvabadus, sõjaväevabadus, liikumisvabadus jne. Nende eest maksid makse, sõdisid ja tegid tööd mitteaadlikud.

Tänapäeval jagunevad meie kodumaa elanikud ka kahte liiki: teenelised ja tavalised. Teenelistel on teatud privileegid — nad ostavad eripoodidest, ravivad end erihaiglates ja siirduvad vanaduse tulles eri vanadekodudesse.

Arengut aadlist teenelisteni nimetatakse progressiks. Aadlikelendrit nende kohta ei peeta, küll on aga nende nimed ja teened märgitud üles teatud registrites.

Neid teenelisi kodanikke leidub üle kogu N.Liidu. Üks silmapaistvamaid neist, Juri Andropov, sai hiljuti kõrge autasu ja teda austas Leonid Iskilikult kõnega, milles ta rõhutas Juri asendamatuid teeneid nõukogudeliku julgeoleku teenistuses. Peale selle au sai Juri Andropov veel tasu ja lubas ka edaspidi oma elu pühendada nõukogude kodanike julgeolekule.

Nii et nõukogude kodanikel — nii teenelistel kui mitteteenelistel, eriti esimestel — on pidevalt julge olla.

MOSKVAS peetakse raamatumessi ehk laata. Suurem jagu kirjastajaid kogu maailmast on seal koos ja näitavad oma raamatuid. Maha arvatud hiinlased ja juudid, sest Nõukogude Liidus ei tunta rassidiskrimineerimist.

Kõiki raamatuid võib näidata, maha arvatud neid, mis on solvavad teistele näitajatele. Kuna juutide raamatud on kindlasti solvavad araablastele, siis on juudid välja jäetud. Samuti on põhjust karta, et hiinlaste raamatud võivad olla solvavad venelastele.

Peale selle on mõned raamatud solvanud praegust Tshehhoslovakkia valitsust. Vietnami valitsust — ja keegi rumal joonistaja on kujutanud Juhti ja Õpetajat Stalinit ühes raamatus kahe kihvaga. Kõnelemata sellest, et sama loll joonistaja on asetanud Leniinile põhe kaks pisikest sarvemuksu. Ka neid raamatuid ei või hea kombe ja viisakuse nimel näidata.

Sama vähe on messil lubatud ajaloo võltsimine ja läbipaistvad valed. Keegi väidab, et Tshehhoslovakkia olevat okupeeritud — välja! Teise järgi olevat Stalin sõja ajal tapnud ära mitutuhat poola ohvitseri — välja! (See oli Hitler!). Kolmas tuleb mõttetu valega, nagu oleksid Stalin ja Hitler kunagi kokku leppinud Poola jagamise üle — hoopis vale (seda tegid hoopis Katarina ja Friedrich)!

Väidetakse veel, et Stalin olevat andnud Hitlerile võimaluse sõda alustada. Absurdne vale! Hitler ja Tšhurhill alustasid hoopis omavahel näillist sõda, et ka Nõukogude Liitu sõtta meelitada ja talle siis koos kallale minna. Nõukogude Liit oma geniaalse Juhiall nägi selle salakavala plaani läbi ja pettis Hitlerit, temaga lepingu tehes.

Aga lõpuks seesama Hitler ei pidanud sõna ja sellest tuli Suur Isamaa sõda, pärast mida Nõukogude Liit sai tagasi omad loomulikud piirid. Maha arvatud mõned väikesed maa-alad teiselpool Elbet kuni Biskaya lahenl, mis ajaloolise õiguse järgi õigusepoolest ka peaksid kuuluma Nõukogude Liidule.

Peale selle on messilt välja jäetud rida ebamoraalseid raamatuid, milles räägitakse seksist ja väidetakse, nagu vanduvat venelased rumalasti. Ka see on täielik väljamõeldus. Iga venelane austab nii oma kui iga teise ema ja tal ei tule uneski meelde öelda, et . . .

Tõenäoliselt ei pääseks ka see praegune kirjatükk Moskva messile, sellepärast lõpetame teema.

VÕÕRSÕNADE LEKSIKONI (teine trükk, 1978) lehitsedes võib kohata ka sõna "tshekaa". See seletatakse ära sõnadega "1917.a. võitluseks kontrrevolutsioni ja sabotaazhi vastu loodud erakorraline komisjon".

1917 oli muidugi erakorraline aeg ja nõudis kindlasti erakorralisi abinõusid, muuseas ka komisjone. Aga ajalugu näitab, et erakorralised nähtused väga tihti kipuvad muutuma korralisteks. Nii on ka läinud tshekaaga. Et see asutus mitu korda oma nime (ja sheffe) on muutnud, ei muuda asjaolu.

Selge on muidugi, et seda on põhjendanud erakorralised ajad. Nõukogude Liitu on ju kogu aeg ähvardanud kontrrevolutsionäärid (Trotskiga eesotsas) ja sabotöörid (eesotsas nende marssalitega, kes omal ajal ettenägelikult välja puhastati).

Erakorraline aeg nõuab ka erakorralist mentaliteeti. Nii on näiteks sallivus alati erakorralistel aegadel olnud ülelligne luksus. Sest miks peaks sallitama, et keegi mõtleb ja räägib teistmoodi kui tolle erakorraline komisjoni liikmed ja kaitsjad — kui lihtsam on ta valkima panna. Selles pole ju midagi erakorralist. Kõik tsaarid tegid niimoodi. Ja mis meil viga oli? Rahvas kuulas sõna ja piirid laienesid. Nüüd on Nõukogude Liidu piirid teatavasti erakordselt laiad ja sinna piiridesse kuulub erakordselt palju rahvaid.

Juba see nõuab erakordsete vahendite korralist kasutamist.

• Huumor

Jutlevad kaks Ida-saksa töölist. Üks küsib:

"Ütle mulle, Willy, mis on önn ja mis on äpardus?"

"Önn on see, et kommunism on olemas. Äpardus on see, et selline sigadus on just meil kaelas".

* * *

Kes on eurokommunist?"

"Mees, kes usub, et Siber asub Krimmi poolsaarel".

Jüri Lina:
Vestlus Andrei Tarkovskiga

"Igal pool on risti-põi[illegible] ees filmid, mille ainus filmilisuse tunnus on perforatsioon lindi ääres. Ekraani täidavad lood, mis oma olemuse poolest peaksid olema hoopis jutustus, raadiosaade, telereportaazh või leheartikkel. Tänapäeval võib kinos näha küll kõike seda, mis pähe tuleb, ainult et tõelist filmi kohtab seal harukarva."

Juri Iljenko

See intervjuu on trükitud Eestis kahes lehes ning avaldati Itaalias 26. novembril 1975 selgitusega "Intervista ad un giornale estone" (intervjuu eesti ajalehest). "L'Unitas" tuuakse EPA ajalehest, kus lugu esiti ilmus, eriti välja Tarkovski arvamus maailmas süveneva vaimsuse kriisi kohta ("In una societa anormale l'uomo ispirato viene considerato anormale."). Arvatavasti pakub vestlus nimeka vene kineastiga huvi ka välisseetlasest lugejale.

Pisut Andrei Tarkovskist. Ta on 18 aasta jooksul loonud viis tõeliselt suurt filmi, millest estmesele ("Ivani lapsepõlv") omistati Veneetsia 22. filmifestivali peatunnustus — Püha Markuse Kuldlõvi (koos Valerio Zurlini filmiga "Perekonnakroonika"), lisaks veel 13 auhinda mitmetel filmipidudel.

Geniaalne visuaalteos "Andrei Rubljov" valmis 1966 (FIPRESCI auhind Cannes'is). Saavutas teosega rahvusvahelise maine. "Solarisele" anti Cannes'i foorumil 1972 auhind parima lavastuse eest. "Peegel" (1974) vallandas tõsise poleemika. Cannes'i festivali sooviti näidati just seda 1975. aastal, kuid Nõukogude ametivõimud keeldusid tookord filmi väljastamast, mistõttu N.Liit ei osalenudki siis.

Viimane tõsine film "Stalker" valmis kevadel 1979. Esilinastus suvel Moskvas. Pole veel Läände jõudnud.

"Peegel" sai muide triumfaalse vastuvõtu osaliseks Pariisis 1978. aasta jaanuaris. Kohal viibis ka autor koos abikkasaga.

Tegemist on ülevaatega vestlustest Mosfilmi-stuudios 1974 ja Eestis 1975.

Juba mõnda aega pole loodud eriti väljapaistvaid filmikunstiteoseid (vaid mõni erand). Kas võib arvata, et praegu on ekraaniloominguga mingi seisak, kriis filmimaailmas?

"Kriis on tõepoolest, ja see on globaalne nähtus, tulenedes nn. kunstnik-isiksuste vähesusest, lavastajate kontseptsioonlavalduste vormimisest ja tihti ka sisulisest piiratusest. Filmide kunstiline tase on üldiselt madal, sest orienteerutakse nn. keskmisele vaatajale (massiauditooriumile). Ka filmiläeutusorganeis suhtutakse tõsistesse filmidesse põlgusega, sest need ei andvat kassat. Rahvas vaatab neid tõesti vähem, kui tegelikult tasub end iga film ära. Viimasel ajal on nn. keskmise vaataja kõrvale siginenud rohkem neid, kes tõsisemate filmide suhtes vastuvõtlikumad. Kui mõni pole filmist aru saanud, süüdistab ta tavaliselt rezhissöri, otsimata viga enese juurest. Arvatavasti kellelgi ei tule pähe süüdistada mõnda helilooja.

Ma ei arva, et on võimalik luua filme, mis meeldiksid kõigile ja mida kõik mõistaksid. On alanud ajajärk, mil igale rezhissöörile hakkab kujunema kindel vaatajakond. Seetõttu ei õigusta end enam ka tohutu suured kinosaalid. Nüüd on hakatud taas ulatuslikumalt kasutama kuldlõikellst (tavalist) ekraani, mis võimaldab vaatajal intensitvsemalt ja kontsentreerituamalt filmi jälgida.

Filmide väljendusrikkus ja kujutise emotsionaalne mõjujõud pole teatavasti veel kuigi kõrgel tasemel. Vähe on rezhissööre, kes suudavad end väljendada visuaalsete kujundite kategoorias. Miks on see nii? Kas ei suudeta paremini, ei taheta või on mõni muu põhjus?

"Paraku ei suudeta (ikka seesama isiksuste vähesus). Ka iga seiklusfilmi produtsent on huvitatud, et film lavastataks võimalikult kaasahaaravalt, väljendulikumalt. Kuid midagi sellist näeb haruharva. Ja needki filmid on tavapäraselt illustreerivad, bukvalistlikud.

Kirjanikul on lihtne. Pärast mõtetes mõlkunud raamatu kirjapanemist võib kunstiteos sündinud olla, kuid rezhissööril ja arhitektil on raskeim. Nad vajavad ju hulka vahendeid ja abilisi — suurt masinaväärki, et realiseerida oma kavatsusi. Rezhissöör on sõltuv stuudiost, abipersonalist ja aparatuurist. See muudab filmi loomise väga kalliks, aga teisiti pole ju võimalik. Nii huvitutaksegi rohkem lavastajaist, kes suudavad filme vändata võimalikult laiadele hulkadele."

Maailmas süveneb vaimsuse kriis, millest tulenevad ka inimese siseelu probleemid. Kas võib loota, et see sajandi lõpuks ületatakse?

"Ainult vaimne inimene näebki kriisi, teiste jaoks mingit kriisi pole. Lahendus algab juba sellest, kui inimene hakkab kriisi nägema. Kriis näitab, et vaimsus om olemas. Ebanormaalses ühiskonnas peavad teised vaimset inimest ebanormaalseks. Vaimsuse vastandiks on ikka olnud võgivald. Seda on pidevalt lisandnud. Õnneks on ka vaimseid inimesi juurde kasvanud. Lahendus on igaühe kätes."

Kuidas töötate näitlejaga?

"Ei töötagi. Viin nad tegevustiku atmosfääri ning kui tekib vahenditus ja kaob mäng, teengi võtte, seepärast tavatsengi filmida kõike ühe, harva kahe duubliga.

Konkreetset näitlejat ma filmi kavandamisel ei näe. Pealegi võib minu arvates filmis mängida peaaegu igaüks, kes vastab vaid vajaliku tegelase tüübile.

Olen alati nõudnud, et osatäitja peab kõike tõsiselt võtma ja stseenitegevust võimalikult realistlikult läbi elama, olgu süzheekäik kui tahes ebalooginline, uskumatu ja fantastiline."

Kas oma filme vaadates on kunagi tekkinud mõtet nendes midagi ümber teha?

"Mul on raske oma filme uuesti vaadata, sest loomeprotsessi ajal olen neid küllaldaselt näinud, nad on liialt mu hinges, seepärast on võimatu saada samasugust elamust nagu vaatajal saalis. Et mu filmid on minu jaoks omaette tervikud, läbitunnetatud loomingutapp, siis on need ka lõplikult valmis, pole mingit soovi veel midagi ümber teha."

Kas teiste filme olete vaadanud kui kinokõlastaja või kui professional?

"Mõnikord olen muutunud vahetuks vaatajaks. Mulle on kõige rohkem mõjunud Robert Bressoni filmid, ka hindan Ingmar Bergmani teoseid. Üldse pean lugu rezhissööridest, kellele filmilooming on mõõdapäässmatus".

Kas näete eelnevalt oma tulevast filmi vaimus?

"Põhimõtteliselt kujutan seda ette, kuid võtete ajal looming jätkub, nii pole kunagi võimalik öelda, milliseks film kujuneb. Tihti omistatakse suurt võlujõudu filmi järjestamisele. Minu arvates filmi loogika kujundab montaazhi, sageli juba võtteplatsil. "Peegliga" oli mul raskusi, vahepeal tundus, et rütm ei suju, et seda filmi polegi võimalik kokku panna, kuid siis sisendusid mõningad ootamatud rõhud ja kõik hakkas kohe klappima.

On eriti tähtis, et kaastöölised (operaator, kunstnik, helilooja jne) osaleksid autorikreedo arendamisel sarnase mõtteplatvormiga, et nende siseilm resoneeruks rezhissööri omaga."

Kas filmikunstis võib oodata revolutsioonl, nagu muusikas valiandus viitmuusika ilmaletulekul?

"Pean seda vähe tõenäoliseks. Äkliist muutust ma ei oota. Küll võib midagi muutuda järk-järgult. Muidugi ei sünni see raskusteta. Hindan rezhissööre, kes väljendavad oma tõekspidamisi ja kreedot järjepidevalt, kindlalt ja selgelt. Näiteks Alain Resnais' filmides (eriti "Mõõdunud aastal Marienbadis") häirib tema kontseptsiooni segasus.

Ajapikku võib filmide vormiline ülesehitus muutuda senisest üsna erinevaks, ka mõningad siseröhud asetuvad filmselt ümber, senistelt väärtustelt ja teemadelt teistele, kuigi põhimõtteliselt on juba praegu kõik teemaringid olemas. Küsimus on vaid selles, milline neist hakkab domineerima.

Kinematograafilise vormi täiustumist pean vältimatuks (on veel palju leida), järsult muidugi miski el toimu."

Jääb loota, et Andrei Tarkovski kõrvale ilmub rohkem filmikunsti arendajaid, sest meisterlikult visuaaldramaturgiat valdavaid filmifilosoofe võib kogu maailmast ühe käe sõrmedel üles lugeda . . .

Usutles
JÜRI LINA

Vasakult Andrei Tarkovski, tema abikaasa Larissa ja Jüri Lina vestlemas.

Juta Juks-Virkmaa, kes üldtuntuks sai Balti delegaadina Belgradi konverentsi ajal, pöördus nüüd pärast mõneaegset töötamist Münchenis jälle tagasi USA-sse, kus ta asukohaks jääb New York.

• Kohalik elu

BORÅS
Pensionäride kokkutulek

Borås i Eesti Pensionäride Ühingu sügistegevuse alguse koosvibimine toimub pühapäeval, 23. sept. kl. 15 Moderaatide ruumes, Skolgatan 21. Kavas on filminäitamine J. Mertsina pooli kevadisest väljasõidust, suvepäevast Ramnaslättenis ja Kanaari saarteit, ühislaul, kohvilaud ja loterii. Kõik on teretulnud!

GÖTEBORG
Näiteringi sügispidu

Näiteringi sügispidu toimub laupäeval, 6. oktoobril kl. 18 (täpselt) Gamlestadeni Medborgarhuset. Pääsmete eelmüügiga on juba alustatud, mistõttu tuleb Asaali soovijal kiirustada tellimistega telefoni teel Jüri Hansen 29 01 54 ja E. Majas neljapäeviti kl. 18—20.

Kirev kava, loterii, einelaud ja tantsuks mängivad "Widholmi piduripaelad" (Siim, Raivo, Harri, Roy ja Ene-Mall).

Loteriiga alustatakse üks tund enne peo algust.

Teatrietendus väljakuulutatud laupäeval, 20. okt. jääb ära.

LÕUNA-ROOTSI
Eesti Maja

Lõuna-Rootsi Eesti Maja Ühing alustab oma sügishooaega neljapäeval, 20. sept. Esimesel klubiõhtul on Martin Laagus lubanud tutvustada Pärnu lahe kalanduse arengut.

Klubiõhtud toimuvad igal teisel neljapäeval. Kohvik avatakse kl. 17. Ette nähtud kavad algavad kl. 19.

Aadress: Eesti Maja, S:t Petri Kyrkogata 17, Lund.

Tere tulemast!

STOCKHOLM
Eestikeele õppering

Eestikeele õppering 4-6 aastatele eestikeelt mittevaldavatele lastele algab tegevust eelmiste aastate eeskujul E. Lasteaia organiseerimisel ja E.Komitee toetusel esmaspäeval, 1. oktoobril kell 15.30 Lasteaia ruumides, Wallingatan 32, I.

Õpperingi juhib senine Lasteaia juhataja Erna Klemmer. Endiseid õpilasi ja ka uusi algajaid palume ülesanda tel. 716 49 45.

STOCKHOLM
Esinduse Naisring

Esinduse Naisringi sügishooaja avakoosolek toimub neljapäeval, 20. septembril kell 17.30 Esinduse ruumes, Sandhamnsgatan 1. Tere tulemast kõigile!

UPPSALA
Pensionäride kokkutulek

Uppsala Eesti Pensionäride Ühingu kokkutulekul teisipäeval, 19. sept. kl. 15 Eesti Kodus kõneleb Johannes Saks teemal "Hädaohud elektriesemete kasutamisel".

Kaevandusõnnetus ohvritega

SYDNEY (MK) — Appinis, eestlaste keskuste Wollongongi ja Thirlmere'i vahemaal asuvas kaevanduses juhtus raske ohvrileidnõudev metaangaasi plahvatus.

Ohvrite hulgas oli ka Jürgen Lauterbach, Maia Eber-Lauterbachi abikaasa (tuntud Tartu ja hiljem Austraalia eesti skautluse tegelase Samuel Eberi tütar). Nad abielluisid alles mõõdunud aasta malkuus.

Stockholm-Eskilstuna
Eesti Päevalehe arhiivraamatukogu

"Eesti Päevaleht" on otsustanud luua arhiivraamatukogu eestikeelsetele raamatutele, et säilitada eesti kirjasõna järgnevatele põlvedele.

Sageli on juhtunud, et terved raamatukogud on omanike surma puhul hajutatud või koguni hävitatud, sest eestikeelsel raamatul ei ole rootsi raamatuturul müügiväärtust.

Et vältida sageli eestlastele väärtuslike raamatute, ajakirjade ja trüliste kaotsiminekut, võtab EPL nüüdsest peale selliseid vastu, et neid loodavas arhiivraamatukogus katalogiseeritult säilitada ja vajadusel kasutada.

"Eesti Päevaleht" tasub transpordikulud, või korraldab omalt poolt transpordi. Lähem informatsioon telefonil 08/21 84 46.

ESKILSTUNA ja ümbruskonna eestlased võivad kontakti võtta toimetusega Eskilstunas, tel. 016/14 77 72, kuhu samuti luuakse arhiivraamatukogu osakond.

Bankettikülalisi vabariiklaste rahvusgruppide bankettilt Kalifornias. Vasakult Arne Kalm, Z. Kalm, Aino Lauri, Viivi Piirisild, Anna Chenault, Bernhard Nurmsen, banketi korraldaja Nick Melvid. (Foto Piirisild).

Küngi Baltikumi raamat Soomes

Tänapäeva Eesti ja üldse balti probleemide kõige viljakam ja efektiivsem tutvustaja rahvusvahelisele avalikkusele on kindlasti Andres Küng, kelle raamatud on ilmunud paljudes keeltes. Viimati ilmus Soomes paar kuud tagasi Andres Küngi raamat "Unelma vabaudesta", mis nagu selle kergesti eestlastele mõistetav pealkiri ütleb, kõneleb eestlaste unistusest vabaduse järele omal maal. See suures formaadis ja eeskujulikus trükikujunduse ilmunud teos on Küngi rootsikeelse "En dröm om frihet" laiendatud ja täiendatud soomekeelne tõlge. Sellise teose ilmumine Soomes, kus kirjastuspoliitikas rakendatakse enesetsensuuri et suurt idanaabrit mitte pahandada, on tähelepanuväärne saavutus.

Küngi raamat kuulub Tamperes asuva kirjastuse Kustannuspiste OY väljaannete hulka, milline varem on avaldanud ka Solzhenitsõni "Vangilaagrite saarestiku". Raamatus kirjutab Andres Küng ise muuhulgas järgmist: "Kui mul üldse on mingi unistus, siis on selleks lootus, et ka meie baltikumis asuvad unustatud naabrid oleksid jälle vabad ja iseseisvad. Usun kindlasti, et see päev kord koidab. Sellepärast olen kirjutanud käesoleva raamatu demokraatlikust vastupanuliikumisest tänapäeva Eestis, Lätis ja Leedus."

Kirjastuse poolt on lisatud järgmist: "Unistus vabadusest" on mitmekülgne ja asjalik aruanne igapäevase elu raskustest baltimaades, andes samas meile teadmisi meie naabruses eksisteerivast, kuid meile tundmatust vabadus- ja iseseisvuspürgimustest. Andres Küng näitab, et sotsialismi argipäev ei ole selline, nagu ametlik propaganda seda nii meelsasti esitab. Harukordne on Soome oludes raamatu lisade osa. Esimest korda on soomlastel võimalik tutvuda nii mitmekülgse ja laia baltikumist läände toimetatud dokumentide koguga, autentse, kohkumapaneva informatsiooniga otse me koduukse tagant."

Tuleb tõesti nentida, et hiljuti ilmunud Küngi soomekeelse teose muudab eriti märkimisväärseks ja aktuaalseks just see nimetatud liidete või lisade osa. Niipalju autentset materjali vastupanuliikumise kohta Eestis, Lätis ja Leedus ei ole leida üheskoos, ühiste kaante vahel, üheski teises Soomes ilmunud raamatus või väljaandes. Need lisad moodustavad ligemale poole Küngi 300-leheküljelise raamatu mahust.

Selle osa juhatab sisse ENSV kriminaalkoodeksi 68. paragraafi tõlge. See on konkreetseks ja ilmekaks näiteks soome lugejale sellest, millega vabaduse eest võitlejad Balti maades riskivad, mis karistused neid võivada oodata ja ootavadki.

Edasi on ära toodud 17 läti kommunisti 1972, aastal läände toimetatud kiri, milles nad paljastasid kommunistliku rezhiimi telgitaguseid ja kurtsid lätlaste endi allasurutud olukorra üle. Järgnevad Andrei Sahharovi üleskutsed ja Tallinna protsessil tuntuks saanud Sergei Soldatovi avalike kirjade soomendused. Eesti ja Läti demokraatide apell 1975. peetud Helsingi konverentsist osavõtnud riikide valitsustele.

Ulatuslikult on esitatud Tallinna Viie Protsessi materjalid, kus Mätik, Soldatov, Kiirend ja Juskevitsh vangi mõisteti. Tõlgitud on ka 1975 läände saadetud anonüümne kirjutus "Kuhu lähed, eesti rahvas" ja Baltimores asetleidnud ülemaailmsetele eesti päevadele saadetud läkitus, millele on alla kirjutanud Mõtlevate Eestlaste Ühisus. Samuti on ära toodud 18 eesti loodusteadlase kiri, kus nad juhivad tähelepanu Eesti looduse saastamisele ja maavarade röövkasutamisele.

Leiame ka president Pätsi kolme kirja tõlked, Belgradi konverentsile adresseeritud leedulaste rapordi olukorrast Leedus, kirjelduse Vilniuses 1977 asetleidnud demonstratsioonidest, Jaan Kaplinski Tammsaare kõne ja 1978 Soome toimetatud Eesti usklike üleskutse, milles käsitletakse eelkõige vaimuliku kirjanduse ja piiblite probleemi.

Küngi raamatu rootsikeelses versioonis enamik sellest materjalist puudus. Raamatus leiame ka balti riikide kaardi, kus on märgitud Venemaaga liidetud alad, mitmete dokumentifotokoopiad, rohkelt fotomaterjali. Raamatu põhiline Küngi poolt kirjutatud üldosa on jaotatud Eesti, Läti ja Leedu peatükkidesse, ning vähemusrahvaid sakslasi ja juute käsitlevasse peatükki.

See tekstiosa annab tausta raamatu lisades ära toodud dokumentaalsele materjalile. Nii kirjeldab Küng Eesti olukorda Käbini võim uajal, annab ülevaate tuntumate dissidentide tegevusest nagu Mart Niklus, Erik Udam, Sergei Soldatov ja teised, kommenteerib Tallinna protsessi tagapõhja, räägib eesti kultuurist ja majanduslikust olukorrast, psühhiaatria väärkasutamisest, rasketest põgenemisvõimalustest jne.

Lätit ja Leedut käsitlevad peatükid on umbes samasuguse sisuarendusega, erilist tähelepanu pööratakse ka sealsetele tuntumatele teisitimõtlejatele või protesteerijatele nagu Jahimovics, Gunars Rode, Kazlauskas, Venclova, Tamonis ja paljud teised.

Raamatuga "Unistus vabadusest" annab Andres Küng soome lugejale küllaldaselt vajalikku andmestikku praeguse olukorra kohta Balti riikides, andmestikku mida soomlastel seni oli väga raske kuskilt saada. Seda teeb Küng talle omases meisterlikus zhurnalistlikus käsitluses. Oma erakorralise sisu ja värske materjaliga pälvib see Küngi raamat Soomes kindlasti suurt tähelepanu. Vaevalt küll, et ennast kartlikult vaoshoidev soome ajakirjandus seda teost üksikasjalikumalt tutvustama hakkab, aga kuna raamat on müügil raamatukauplustes, siis on see laiale lugejaskonnale kättesaadav. Seda teost saavad ka laias maailmas elunevad eestlased kasutada oma soomlastest tuttavatele kinkimiseks. Seepärast oleks soovitav, et raamat oleks müügil ka eesti raamatute levitamiskeskustes Rootsis, USA-s ja Kanadas.

J.T.

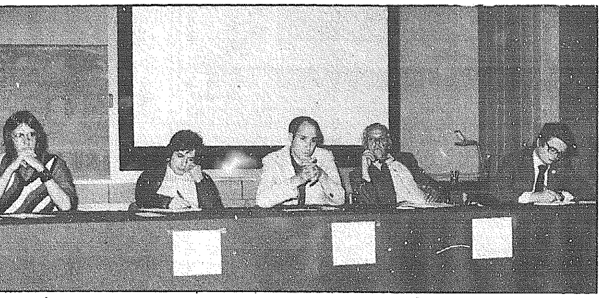

Christer Åkerlundh (koosoleku juh taja), Håkan Larsson (c), Olle Wästberg (fp), Hans-Göran Franck (s) ja Carl Cederschiöld (m).

Poliitikud ja Ida-Euroopa

Stockholmi Eesti Ühing ja Ida-Euroopa Solidaarsuskomitee korraldasid traditsioonilise valimiseelse arutlusõhtu Ida-Euroopa ja rootsi vähemuste probleemide kohta rootsi poliitikutega Tekniska nämndhusetis.

Erakonnad olid esindatud järgmiste isikutega: Håkan Larsson (c), Olle Wästberg (fp), Hans-Göran Franck (s) ja Carl Cederschiöld (m).

Centerni esindaja soovis Helsingi kokkulepet täita ja koostööd arendada. Selletõttu ei tohi suhtuda ühekülgselt negatiivselt Ida-Euroopasse.

Olle Wästberg (fp) soovis otsekohe kaotada topeltkodakondsuse, muuta pressireegleid, mis muuseas eesti lehti diskrimineerivad, ja iseseisvust Balti riikidele. ta soovitas rootslastel olla ettevaatlikud Ida-Euroopa riikide esindajatega suhtlemise puhul, et mitte legitimeerida praegust korda seal:

— Rootsi ajalugu on kummardavate selgade ajalugu. Me peame püstipäi julgema ütelda, mis me arvame Ida-Euroopast.

— Pingelõdvenemine annab meile suuremaid võimalusi taotleda inimõigusi, leidis Hans-Göran Franck (s).

Pärast küsiti, mis ta arvas Baltikumi okupatsioonist. Siis ei tahtnud Franck Baltikumi nimetada okupeeritud maa-alaks. (Kas pingelõdvenemise huvides?).

Sotsiaaldemokraadid ja folkpartiet olid ühel arvamisel opositsioonigruppidega kontakti pidamise tähtsuses. Centern ei olnud sellest eriti huvitatud.

Vanemuise liikmed pidid olema heade kommetega

Kui "Vanemuise" seltsi põhikiri oli a. 1865 võimude poolt kinnitatud, siis oli asutajate liikmete arv tõusnud 36 peale. Nendest valiti 8-liikmeline juhatus, tookordse kõnepruugi järgi — vanemad. Millised olid nõuded nende vastu, kes pürgisid saada uue seltsi liikmeiks? "Vanemuise" ajaloo uurija Rudolf Põldmäe väidab, et nad pidid olema elukommete poolest laitmatud. Liikmeskond jagunes kahte kategooriasse: lauljad ehk tegevliikmed ja kuulajad ehk passiivliikmed. Seltsi enamuse moodustas ja üldiime andis passiivliikmete kogu.

Loomulikult pidi seltsil olema ka oma korter, mis nõudis kulusid ja nii tuli ühe tuluallikana rakendada liikmemaks. Sellele lisaks veel sisseastumismaks, mis oli 1 rubla 50 kopikat ja liikmemaks oli 20 kopikat kuus. Aasta kohta tegi see 2 rubla 40 kopikat, mis tolleaegsetes oludes oli kenakene summa. (Võrdluseks olgu märgitud, et sel ajal ja hiljemgi maksis leiva nael 3 kopikat. A. K.)

August Wiera, laulu- ja näitejuht 1878-1903

Rudolf Sachker, laulu- ja näitejuht 1873-78

Liikmeks soovijad vaatas läbi juhatus ja siis esitas üldkogule oma seisukohaga. Üldkoosolekul luges hääletamisel seltsi presidendi hääl kahekordselt. Ajaloo uurija väidab: "Põhikirjas oli vaja selgitada enamuse valitsemise põhimõtet, kuna see polnud veel enesestmõistetav: "Mis suurem seltsiliikmete hulk oma asja talitamise nõuks on võtnud, sellega peab vähem hulk rahul olema." Omapärase joonena oli liige haiguse ajal liikmemaksust vabastatud. Kui aga maks kolm kuud võlgu jäi, siis võidi liige nimestikust kustutada.

Seltsi liikmeks võis olla korralik inimene igast seltskonnakihist. Jannsen rõhutas "Eesti Postimehes" "et seisuse, ameti ja kuue peale ei vaadata mitte". Nii oli liikmeskonnas majaomanikke, kaupmehi, poeselle, käsitöölisi mitmelt alalt, ühesõnaga läbilõige tolleaegsest rahvakihtidest.

1865.a. detsembris leidus seltsis juba 33 lauljat ja see arv püsis vähem stabiilsena ka järgnevatel aastatel. Kiiret kasvu aga näitas lihtliikmeskond. 1866.a. veebruaris leidus neid 35, kuid aprillis juba 86, sama aasta 24. juuniks, seltsi aastapäevaks, kasvas arv 104-le. Meeleolurikkal peol tehti plaane, et kõiki eestlasi seltsiga kaasa tõmmata, unistades nõnda mingist ülemaalisest organisatsioonist, mis oli aga teostamatu. Siiski tõusis liikmete arv novembriks üle 200, nii et ruumid kitsaks jäid ja neid oli pooleteise aasta jooksul juba kolm korda vahetatud. Liikmete kiire kasv näitas, et selts oli Tartu linna eestlaskonnas populaarseks saanud.

Seltsi kippus ka õpipoisse, kuid nende kohta tehti otsus, et nad võivad seltsi tulla ainult oma meistri loal. Probleemiks jäi ka üliõpilaste vastuvõtmine seltsi, nagu teose autor R. Põldmäe märgib, "kelle läbi tihti iseäralikkudel õhtutel tüli tõusnud ja kes ennast muidu mittekiidetaval kombel seltsimajas üles pidanud ei ole". Ainult juhatus võivat otsustada üliõpilaste vastuvõttu ja nad ei tohivat teisi mehi seltsi tuua.

Eriti tülikad näisid olevat "rukitud" (korporatsioonist ajutiselt kõrvaldatud) üliõpilased, keda ei saadud karistada. Koostati nende nimestik, et neist teaks hoiduda. Neile tuli jõuga vastu astuda. Ühel muusika- ja tantsuõhtul ilmus kohale umbes 40-meheline üliõpilaskamp, kes tungis vägisi saali. Kuid "Vanemuise" noormehed olid vastulöögiks valmis ja üks, kaks lendasid nad ülepeakaela jälle trepist alla . . .

Oli ka vastupidist nähtust: paljud või isegi enamik eesti rahvusest üliõpilasi suhtus. "Vanemuisesse" positiivselt ja aitas teda tublisti populaarteaduslike kõnede pidamisega, ent pärisliikmeks võeti neid väga tagasihoidlikult.

Liikmeskonda kuulus ka maamehi. Need olid peamiselt kooliõpetajad ja talupojad linna lähemast ümbrusest, nagu Tähtverest, Luunjast, Wirkhauside perekond Väägverest. Seltsimaja hoovis leidus nende hobustele vastavad panipaigad ja seltsi ruumides võis maarahvas isegi ööbida.

Kuna "Vanemuine" oli laulu-selts ja liikmeks mehed, siis koosviibimistele võisid liikmed tuua oma abikaasad ja vallalised liikmed oma õed. Külaliste eest nõuti liikmetelt täit vastutust. Valvati eriti selle üle, et kaastoodud naisküalised oleksid korralikud. Kui keegi tõi kaasa naisküalise "kes autu on", siis karistati süüdlast kuuekuuse seltsist eemaldamisega.

Omaette kategooria moodustasid auliikmed. Ajaloo kirjutaja ütleb: "Alguses pidi diplomaatilistel põhjustel auliikmeks paluma kaks kohalikku pastorit, sest selts oli alguses veel lähedases ühenduses kirikuga. Tartu-Maarja pastor A. H. Willigerode avaldas aktiivsust muusikatundjana ja pidas seltsis kõnesid. Kui "Vanemuise" tegevus ei arenenud küllalt kristlikus vaimus, jäid pastorid kõrvale, isegi mõnevõrra opositsiooni".

Jannsen oskas ka "Vanemuises" tarvitada rahvuslikule liikumisele üldiselt omast taktikat: oma truualamlusega tsaristliku valitsuse ja selle ametmeeste suhtes kindlustada seltsile seaduslik kaitse, mis vähendas asksaste survet eesti ettevõttele.

"Tartu politsei-meister hr. oberst v. Jannau oli seltsi auliikmeks valitud ja kaitses seltsi paha laimu eest," kirjutas K.A. Hermann. Pastorid ja kroonuametnikud valiti auliikmeks rohkem konjunktuuri päras . . . Kuid auliikmeiks püüti valida ka nende kodumaiste ja naaberrahvaste haritlaste hulgast, kellel eesti elus teened või kellest seda loota on.

30. märtsil 1866 valiti auliikmeks Jakob Hurt ja noor arstiteadlane Paul Blumberg, kellest loodeti eeskätt kõnepidajaid seltsis. "Kahtlemata kõige autoriteetsemaks eestlaseks oli tol ajal "Kalevipoja" koostaja Fr. R. Kreutzwald ja temale pakuti auliikme tiitlit (1866.a. juulis), kuigi tal polnud "Vanemuisega" kokkupuuteid. Selts deklareeris: "Tema austab Teid südamlikult, et kallis lauluvara, mis laulurikas Vanemuine ennemuiste eesti rahvale kinkinud, unustuse surmast päästsite ja rahvale tagasi kinkisite vaimu äratamiseks, meele jahutamiseks."

Tagasihoidlikule Kreutzwaldile näis teenimatu auna olla laulu-seltsi austusobjektiks, kuna ta pidas ennast võhikuks muusika alal. Siiski ei keeldunud ta tehtud ettepanekut vastu võtmast. Kahtlemata äratas see Kreutzwaldi tunnustus poolehoidu "Vanemuisele". Auliikmete arv tõusis 1867 juba kaheksale. Rohkesti auliikmeid valiti pärast hästiõnnestunud esimest laulupidu.

Oma paisuva tegevuse tõttu vajas selts rohkem tulu ja nii seati sisse alkoholiga einelaud, mis renditi ökonoomile. On ju vana tuntud nähe, kus alkohol saadaval, seal tekib sellega seoses ka sekeldusi ja pahandusi. "Vanemuise" ajaloo uurija toob sellest mõned näited. Anname siin neist edasi paar näidet tema sõnastuses:

"Juhatus ja korrapidajad peavad mõnevõrra jälgima ka liikmete eraelu väljaspool seltsi. Nõnda tehti 1876.a. oktoobris otsus: Et seltsi liikmed Wahrberg ja Sacharias endid pahasti üles on pidanud ja ühe laulja naesterahva seltsi majas joobnuks on teinud ja hotell "Parisi" viinud, kus nad teda pahale teele püüdnud ahvatleda ehk ahvatlenud on. Suurem süüdlane sai saab üheks kuuks seltsist välja lükatud ja Wahrberg sai noomimise (verweis). Wahrberg astus ise ka välja, sest tunnistas enda Sachariasse sõbraks. Naesterahvas Hermann sai ka lauljate seast kustutatud, sest et ta üleüldse ligi läks."

1875 kaevati liikme Krause peale, et ta purjus olekus aias peksnud pudeli katki, aidanud ühe noormehe üle plangu võõrasse aeda, kust seetoonud lilli, jaganud need sõpradele, kes pistnud lilled endale rinda. Selle süüteo eest visati Krause seltsist välja. (VES)

A.K.

Stseene seltsi algaegade ajaloost

Usklike Holocaust Nõukogude Liidus

Hiljuti näitas TV seeriat "Holocaust" (hävitus), milline käsitles natsionaalsotsialistide hävitustööd juutide kallal. Aga juba enne seda oli N. Liidus alanud suurem hävitustöö, mis oli sihitud usklike inimeste vastu, väidab Torsten Kälvemark Svenska Dagbladetis. Tema allikateks on kaks hiljuti ilmunud raamatud — üks saksakeelne raamat, mille autoriks on Anatoli Levitin-Krasnov ja teine venekeelne raamat, mille autoriks on Lev Regelson.

18. veebruar 1932 Leningradis: Üle kogu linna hakati munke ja nunne arreteerima. 318 koguti päeva jooksul kokku. Neil algas viimne teekond vangilaagrisse. Neist tulid ainult kolm hiljem tagasi. See hävitustöö on üksikasjalikult kirjeldatud Levitin-Krasnovi poolt. Hävitustöö ei olnud suunatud mõne rassi vastu. Hävitus oli suunatud inimeste vastu, kes ei tundnud mingisugust huvi poliitiliste võimumeeste vastu ja kes ainult omaette soovisid oma usulisi rituaale teostada.

Levitin-Krasnov tundis kõiki kirikuid Leningradis. Selletõttu on ta õige mees usklike hävitamist kirjeldama.

Enne suurt hävitusperioodi oli vene ortodoksi kirikus 290 piiskopi. 1941 oli neist ainult kaheksa veel ametis. 282 oli küüditatud, neist tulid ainult kaks tagasi. Tähtsamate tegelaste hävitamist on olnud kergem jälgida. Aga kui palju oli neid, kellede nimesid me ei tunne? Neid võib arvestada miljonites, täpsemaid endmeid pole meil võimalik leida.

Muidugi viidi Levitin-Krasnov vangi oma uurimistöö tõttu. Ta veetis enam kui seitse aastat vangis, enne kui ta pärast Stalini surma vabanes.

Lev Regelson on oma raamatus kogunud rohkem kui 400 lehekülge faktilisi andmeid ja dokumente usklike tagakiusamisest. Toome ühe näite:

Piiskop Afanasi Kovrovist teeb kokkuvõtte oma elust:

— 27. juunil 1954 olin ma olnud piiskop 33 aastat. Selle aja jooksul olen ma teenustuses olnud 33 kuud. Vabaduses, ilma teenistuseta, 32 kuud ja 76 kuud eksiilis. Vanglates ja vangilaagrites 254 kuud.

Torsten Kälvemark lõpetab oma artikli:

— Usklik taassünd, milline nüüd on nii tüüpiline vene intelligentsi hulgas, pole iseenesest tulnud. Sel on oma sügavad juured nõukogude "Holocausti" vangilaagrimaastikust.

• Leinateated

Torontos suri 25. augustil August Keskküla, sünd. 9. nov. 1903 Hiiumaal.

Torontos suri 23. augustil Aide Press, sünd. 6. juulil 1900 Vaivaras.

Torontos suri 24. augustil Ida Lell, sünd. 30. aprillil 1898.

Sydneys Austraalias suri 28. augustil Aleksander Grünthal, sünd. 24. detsembril 1899 Narvas.

Sydneys suri Saima Gallop, n-na Illison.

Torontos suri 28. augustil Ervin Rabadik, sünd. 31. märtsil 1910 Tallinnas.

Usuvaenamine . . .
Alg. lk. 1

juba tegema preventiivvet.. valmistusi. Teisel ülekuulamisel võeti Vardjalt ära magnetofon.

Timusk on ka avaldanud imestust, et Oleviste kirikus jutlustab Joel Dahl. Dahl on sõja ajal Moskvas Rootsi saatkonna külastamise pärast mõistetud 8 aastaks vangi. Möödunud aastal jätkus jaht Dahli ülekuulamisele toomiseks. Dahl pidas vastu üle kolme aasta, keeldudes ilma kirjaliku kutseta ülekuulamisele minemast. Siis said võimud teada, et Dahl, kes on juba pensionär, levitab vaimulikku kirjandust — ajaloolist ülevaadet, mida ta kogu aeg kirjutab. Üks kogudusevanem, kes oli KGB surve all, ei pidanud vastu ja andis Dahli käsikirja Timuski kätte. See oinud rõõmus, et nüüd peab Dahl siiski julgeolekusse tulema. Ja Dahl pidigi minema ebaseaduslikule ülekuulamisele. Ta ei räägi sellest midagi ja on murtud inimene.

Mõistatuslikuks isikuks on Eestis usklike ringkonda kuuluv Peeter Kallis, kes omal ajal organiseeris usklike ja rahvuslaste vahelisi kokkupuuteid, olles usklikuks inimeseks demokraatide hulgas. Pärast Eesti Demokraatliku Liikumise inimeste kinnivõtmist 1974 algasid Kallise ülekuulamised. Neid on olnud palju kordi. Nüüd on Kallis Timuskiga heas vahekorras ja kardetakse kokkupuutumist temaga.

Usu pärast tagakiusamist on kannatanud arstiteaduskonna üliõpilane Mare Liiger, näitleja Ellen Liigeri tütar. Timusk on teda korduvalt hurjutanud. Möödunud suvel M. Liiger abiellus ühe Tartu üliõpilasega. Oma töökohal ta paljundas hommikuti enne töö algust vaimulikku kirjandust. See avastati varsti, kohale tuli Timusk ja noor üliõpilane seati valiku ette — kas töötate koos KGB-ga või lähete vangilaagrisse, kaugele oma noorest mehest. Mare L. algul nagu nõustus koostööga, kuid on pikapeale shokist kosunud. Ta on jäänud usu juurde ja käib palvemajas laulmas, kuigi Timusk teda jälitab.

Vaimuliku kirjanduse peale peetakse endiselt jahti. Hilleste baptisti koguduse vanem Enn Tuulik Hiiumaalt otsiti möödunud suvel läbi Tallinna lennuväljal ja temalt võeti ära piibel. Piibel saadi tagasi alles sügisel pärast mitmekordseid nõudmisi. Noortelt on vaimulikku kirjandust ära võetud töö juures, lennujaamades pagasi läbivatusel ja mujal.

Niisugune on olukord "usuvabaduse" alal Eestis (ME).

---

†

Meie armas ema,
vanaema ja vanavanaema

Alma Karisaar

Sünd. 27/1 1909
Surn. 18/9 1979 Lindomes

Leinas ja kurbuses

LEIDA ja MIKKO
HELVI ja OLLE
LINDA ja GUNNAR
LAINE ja INGVAR
ILMAR ja HJÖRDIS
LASTELAPSED
LASTELASTELAPSED
SUGULASED ja SÕBRAD

Tasa ja vaikselt Sa uinusid, silmad sulgusid ja käsi kangestus. Sa olid väsind ja vajasid rahu — nüüd oled Sa saanud rahuliku puhkepaiga.

Matusetalitus toimub reedel, 21. septembril kell 12.00 Lindome kirikus.

---

†

Meie kallist õde ja tädi

Alma Karisaar't

mälestavad sügavas leinas

EVALD
abikaasaga Rootsis

ROOSI ja JALMAR
perekondadega Eestis

---

†

Armast täditütart

Alma Karisaar't

mälestavad

VIKTOR MASURIN
perekonnaga

GERHARD ja NAIMA

MAGDA LASTEGA
kodumaal

ILMAR KALJURAND
perekonnaga Kanadas

• Kohalik elu

ESKILSTUNA
Käsitööring

Eskilstuna Skaudisõprade Seltsi käsitööringi sügis-hooaja tegevus algab pühapäeval 23. sept. kell 15 Eesti Kodus. Kõik vanad ja uued liikmed on teretulnud.

GÖTEBORG
Peakoosolek

Tallinna lipkonna Peakoosolek toimub pühapäeval, 23. sept. 1979 algusega kell 13 lipkonna kodus, Helleforsgatan 1. Peale koosolekut ühine kohvilaud.

Tere tulemast kõik lipkonna liikmed ja nende vanemad.

GÖTEBORG
Rahvatants

Esto-80 seisab ukse ees. Üks suur osa selle õnnestumisest on rahvatantsijate õlgadel. Selleks kutsume Sindki kaasa, noor ja vana, algaja kui ka see, kes varem on tantsuga tegelenud. Harjutused toimuvad igal esmaspäeval algusega kell 19 Bräcke kooli võimlas, Tönsbergsgatan 1. Tantsima õpetavad teid Maret, Raivo, Miki ja Geeni. Tere tulemast kõik kes huvi tunnevad.

GÖTEBORG
Lõikuspidu

Göteborgi Põllumeeste Kogu traditsiooniline lõikuspidu toimub laupäeval 29. septembril algusega kell 18.30 Munkebäcki tänava peoruumes. Pidu algab palvusega õpetaja Jaak Reesalult, avasõna esim. Elmar Albastilt ja peokõne Vello Piirsalult.

Perenaistelt rikkalik ja tuntud headuses peolaud, külma ja sooja toitudega ning kohvi küpsistega.

Kavalises osas laule ja lõbusaid ettekandeid. Ühislaule. Muusika eest hoolitseva Slim Broberg ja Raivo Heinsoo.

Osavõtt 35:— isikult.

Pidu lõpp kell 00.30.

Osavõtust palub juhatus tingivalt ette teatada, kas suuliselt või telefoni teel 46 46 12 — Albast, 51 96 28 — Märtin, 46 35 64 — Sõster või 23 27 21 — Uukareda, hiljemalt kolmapäeva 26. septembri õhtuks.

Juhatus loodab rohket liikmete ja külaliste osavõttu, sellest traditsioonilisest sügispeost.

STOCKHOLM
Realistide kokkutulek

See toimub reedel, 21. sept. kl. 18 E. Majas. Päevakorras on järgmised küsimused: Kooli mälestiste säilitamise paik. Koolivendade kohtumine Esto-80 ajal. Kooli 100-aastane juubel 1981.

Õhtusöögi hind 45:— ilma jookideta. Osavõtust teatada peatselt: Henno Lender, tel. 08/85 59 47, Ritorpsv. 1, 171 66 Solna, või E. Hasselblatt, tel. 08/81 46 20, Siljansvägen 71, 121 70 Johanneshov.

STOCKHOLM
Esinduse Naisring

Esinduse Naisringi järgmine kokkutulek on neljapäeval, 20. sept. kl. 17.30 Esinduse ruumides, Sandhamnsg. 1. Tere tulemast kõigile.

UPPSALA
Lauluharjutused

Uppsala Eesti Segakoori lauluharjutused Esto-80 ettevalmistamiseks jätkuvad neljapäeviti kl. 17.30 Eesti Kodus, Geijersgatan 12. Kõiki vanu ja uusi lauljaid kutsutakse tungivalt osa võtma. Esimene harjutus on 10. septembril.

Eestlane kadunud Lähis-Idas

Jäljetult kadus lennul Lähis-Idas eestlasest laevamaakler Peeter Siemer, mõne aja eest surnud tuntud advokaadi ja dispashööri Imanta Siemeri poeg. Ta alustas 11. augustil teekonda väikesel reaktiivlennukil Ateenast Saudi-Araabiasse õliäride pärast. Kairo kohal teatas piloot lennuväljale rutiinikohaselt lennuki positsiooni, kuid pärast seda ei ole lennukist enam mingit jälge. See ei saabunud kunagi Jeddah lennuväljale Saudi-Araabias, milline oli destinatsiooniks. Mis juhtus? Kas lennuk kukkus või kaaperdati? See on selgumata.

USA laevastik ja lennuvägi, samuti Egiptuse ja Saudi-Araabia lennukid teostavad otsimisi Punase Mere piirkonnas. Rootsi välisministeerium töötab koos Prantsusmaa, Inglismaa ja Lääne-Saksamaa välisministeeriumidega selguse otsimisel.

Tegemist oli kahe reaktiivmootoriga varustatud Lejaret-lennukiga, mis võtab peale 10 reisijat. Peeter Siemer, kes alaliselt elab Lidingös, reisis koos oma shefi, süüria laevareederi Aladin Bahriga ja selle inglise sekretäriga. Peeter Siemer on abielus norralannaga ja neil on kaks last — 6 ja 2 aastat vanad.

Lennuk kadus lennuväljade radariekraanilt ilma ühegi hädasignaalita, ka kukkumisel oleks selline signaal automaatselt funktsioneerinud. Vend Aleksander Stockholmis on välisministeeriumis avaldanud kahtlusi kas tegemist ei ole hõivamisega. Lennuasjatundjad peavad lugu müstiliseks: kunagi varem ei ole juhtunud, et mõni lennuk radariekraanidelt kaob ilma, et seda märgataks. (EPL/K)

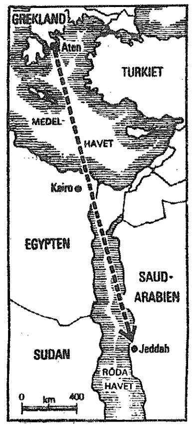

Lennuki kavatsetud sõidutee Ateenast Jeddahi.

• Mis juhtus

MOSKVA JA NORRA

Uudistebüroo Tass märgib, et Põhjala riikide stabiilsus rahuajal oleneb täiesti sellest, kas Nato-riigid Norra ja Taani võtavad oma territooriumile aatomirelvi või mitte. Tassi (ja. N. Liidu) rahutus tugineb Nato plaanidele tugevdada ja moderniseerida oma jõudusid Euroopas, eriti aatomirelvade osas. On nimelt olnud kavas paigutada niinimetatud "ristlejaroboteid" Põhjalasse.

PRANTSUSE A-JÕUD

Prantsusmaal on kavas ulatuslik moderniseerimine aatomirelvade alal. Eesmärgiks on saavutada võrdne tehniline tase USA-ga ja Inglismaaga. Muuhulgas on kavas varustada prantslaste nelja aatomiallveelaeva rakettidega tüübist M-20. Neil on suurem tegevusraadius ja võime läbi tungida aatomirelvade vastasest kaitsest. Edasi varustatakse rida atakklennukite tüüpe taktikaliste tuumarelvadega ja moderniseeritakse aatomirelvi kandvaid pommituslennukeid tüübist Mirage. Paljud ringkonnad oletavad, et prantslased "vaikselt kuid ettevaatlikud taas lähenevad Natole".

NIXON HIINASSE

Endine Ameerika president Richard Nixon sõidab Hiina juhtide ametlikul kutsel kümneks päevaks Hiinasse. Kuigi öeldakse, et tegemist on niiöelda "vana sõprusega", siis on Nixoni reis tekitanud USA-s teatud lahkelisid. Esiteks sellepärast, et Nixon pärast Watergate-afääri on enamvähem "persona non grata" Ameerika ja eriti rahvusvahelises elus ja teiseks öeldakse, et Nixon pole mingi sobiv isik esindama USA-d. Sellega on kaudselt kritiseeritud ka Hiina juhtkonda, kes nagu püüaks praegusest võimulolevast presidendist "mööda minna".

VÄLISKAUBANDUS

Vastavalt Statistika Keskbüroo kiiranalüüsidele annab Rootsi väliskaubandus augustis 2,2 miljardi krooni suuruse puudujäägi. Augustis eksportdit 8,2 miljardi krooni eest ja veeti sisse välismaa kaupa 10,4 miljardi eest. Ainuüksi õliimpordi väärtus oli 1,3 miljardit krooni. Samal ajal möödunud aastal andis väliskaubandus 3,1 miljardi krooni suuruse ülejäägi.

MOMS KA USA-s?

Paljud poliitikud Ameerikas soovitavad võtta Euroopast eeskuju ja kehtestada ka USA-s enamväärtuse maksu, momsi. Nii saaks riik ekstra sisse 630 miljardit krooni, mis oleks moodus asendada teisi olemasolevaid makse. Eventuaalselt saab USA momsi alates 1981.

SINK KINDLUSTATUD

Jõulusink on kindlustatud — see tähendab seda, et rootsi notsusid on nii palju, et välismaalt pole vaja importeerida. Pisut statistikat. Eelmise jõulu ajal sõime 7 500 tonni sinki. Nii et kui jõululaupäeva sööming on täies hoos, süüakse umbes 400 tonni sinki tunnis. Ja kondivaba sink on muutunud üha populaarsemaks — välja arvatud Skånes ja Põhja-Rootsis.

Michelsoni tänuavaldus

Tuntud noortejuht ja raamatute autor Herbert Michelson. USA-s on saatnud tänuavalduse kõigile nendele Rootsis, kes teda äsjasel juubelil meeles pidasid:

— Minu 75-a. sünni ja 60-a. noorsootöö tähtpäevade puhul olen saanud oma aatekaaslastelt, sõpradelt ja eesti organisatsioonidelt rohkesti tervitusi ning virgutavaid sõnu igast maailmakaarest. Kõik see elustab mind jõudumööda jätkama aatelisel ja rahvuslikul tööväljal.

Kahjuks ei ole mul hetkel võimalik paljusid isiklikult tänada. Minu südamlik tänu kõigile, samuti ka eesti ajalehtedele ning eriti ka Lakewoodi skautluse sõpradele.

HERBERT MICHELSON

Sõmermaa mesinduse kongressile

Maailma mesindus, mesindusteaduse uued saavutused ja suunad, mesindussaadused, mesilaste haigused ja kahjurid ning mesinduse tähtsus looduskaitse seisukohast on teemaks "Apimondia 1979" kongressil Ateenas.

Kongress toimub 13-20 sept. ja sellest võtab osa agr. Kaarel Sõmermaa abikaasaga. Kongressile järgneval nädalal on peatus suvituslinnas Loutrakis, kust toimuvad väljasõidud Peloponeesuse poolsaarel asuvatesse ajaloolistesse paikadesse. Reisi korraldajaks on Biodlarnas Riksförbund. Rootsist on kokku 140 osavõtjat.

Elmire Kägi 70-aastane

Lööd ajalehe lahti ja vaatad, mis uudist. Jälle juubilaride pilte ja kirjutusi nende teenetest. Aga ikka mehed, mehed, mehed. Vahest õige harva ka mõni naissoo esindaja.

Tekib kahtlus: emb-kumb — kas naised ei saagi vanemaks või on nad istunud eluaeg käed rüpes.

Göteborgis on vähemalt üks naine, kelle kohta ülaltoodu ei käi: Elmire Kägi. 26. sept. saab ta 70 aastaseks ja kõikide nende aastate jooksul on tal kutsetöö, perekonna ja majapidamise kõrval leidunud aega ja energiat tööks eesti ühiskonna heaks.

Praegusel ajal, kus keegi vaevalt sõrme liigutab enne kui talle ei ole kindlustatud korralik tunni-, ületunni- ja ebamugava tööaja tasu, ATP ja sotsiaalkindlustus, on Elmire Kägi-taoline inimene täielik rariteet.

Alustagem lõpust: paar nädalat tagasi veeres buss suure reisiseltskonnaga läbi Värmlandi ja Dalarna kauni maastiku. Reisijuhi kohal, mikrofon käes, istus Elmire (Meeri) Kägi. Kevadel toimus Göteborgi koguduse grupireis Iisraeli, üks reisijuhtidest Elmire Kägi. Aasta tagasi reis ümber Tjörni — reisijuht sama.

Mis sunnib inimest vabatahtlikult, ainult aitäh eest, võtma endale säärase ülesande ja koorma, nagu seda on grupireisi organiseerimine ja õnnestunud läbiviimine?

Teame, et Elmire Kägi suurim huvi ja harrastus on eesti rahvakunst, kodukäsitöö ja rahvarõivad, millisel alal ta on vastuvaidleamatu ekspert. 1975 kujundas ta Göteborgis erakordselt kauni ja väärtusliku rahvarõivaste ja kodukäsitöö näituse, mis oli alguses välja pandud Eesti Majas, siis Hoiupanga hallis ja mida korrati 1977 Röhsska tarbekunstimuuseumis.

Kui palju tööd sellega oli, alates esemete kokkukorjamisega kodudest ja lõpetades toolide tõstmisega loenguks, ei oska kõrvalseisja kujutleda.

Mis sunnib inimest võtma endale tohutu töö, mure ja unetuid öid, selleks et kaasmaalastele ja võõrastelegi vahendada rõõmu meie esivanemate kaunitest esemetest ja muistsest kultuurist?

Elmire Kägi

Praegu tegeleb Elmire Kägi Helmi Kurriku "Eesti rahvarõivad" uustrüki väljaandmisega ja Esto 80 raames toimuva eesti rahvakunsti näituse eeltöödega.

Meil on olemas kaunis kulunud ja paljutarvitatud mõiste "tulihing". Kui see sõna üldse kellegi kohta sobib, siis on see Elmire Kägi.

Tulihingeline idealist, seda Sa oled, kallis Meeri. Soovime Sulle õnne ja jõudu jatkamaks oma tööd meie kõikide hüvanguks!

Elmire Kägi sündis Pärnus 26.09.1909 linakaupmehe tütrena. Lõpetas Pärnu tütarlaste gümnaasiumi 1929. Õppis kodundusõpetajaks Tallinna linna Naiskutsekoolis 1929-1931 ja kudumisõpetajaks samas 1931-1933. Oli Harjumaa Ravila rahvaülikoolis kodundus- ja käsitööõpetajaks 1933-1934. 1934-1944 kodunduse ja kudumise õpetaja Tallinna Naiskutsekoolis. Oli korduvalt lektoriks kutsekoolide õpetajate täienduskursustel. 1938 viibis stipendiaadina Soomes. 1940-41 õppis Tallinna Kunsttööstuskoolis tekstiilide kompositsiooni Natalie Mei klassis. Abiellus 1943 Eduard Kägiga, põgenes 1944 koos abikaasaga Rootsi, kus nad elavad algusest peale Göteborgis. Perekonnas on kom last: Ilmo, Sirje ja Rein, ning 3 lapselast.

Elmire Kägi oli 10 aastat Göteborgi Kultuurkomitee juhataja ja korraldas eesti täienduskoolide, hiljem Eesti Algkooli tööd. E.K. on aktiivselt osa võtnud Eesti Noorte Naiste Kristliku Ühingu, Eesti Naiste Klubi, Eesti Pensionäride Ühingu tööst, ta kuulub Koitjärve asutajate liikmete hulka ja on EELK Göteborgi koguduse naisringi esinaine. Eesti rahvakunsti eriteadlasena on ta kirjutanud erialalisi artikleid nii kodumaal kui Rootsis ja pidanud lugemata hulk loenguid.

HELI REBAS

Tartu "Vigilia":
Eestlane ei naera

Tartus ilmub põranda all kirjanduslik-publitsistlik almanahh "Vigilia", milles avaldati sügisel 1978 T.P. kriitiline lugu eestlase suhtumisest ja väärhoiakutest. Teatud määral kehtib esitatud kriitika ka pagulaseestlaste kohta.

Eestlane ei naera. Ta irvitab, muigab, parastab, hirnub, lõkerdab, kõkutab, pugistab, turtsub. Aga ta ei naera. Tema suurimategi rahvapidudel kantakse ette mõni korralikult kätteõpitud näitemäng, juuakse õlut ja viina, jalutatakse veidi ja minnakse siis koju.

Eestlane ei naera. Ta kardab. Kardab olla vaba ja naeruväärne, kardab olla vaba ja sundimatu. Ta kardab minevikku, kardab poliitikat, kardab võimu, miilitsat, sõjaväelast, pätti, nuhki, iseennast, oma mõtteid, oma elu, oma naist, oma lapsi. Ta kardab surma. Tal on hirm.

Ta ei taha midagi näha, midagi teada, midagi kuulda ega mäletada. Ta ei taha midagi uskuda, isegi mitte omaenda silmi. Tal on kergem uskuda neid, keda ta kardab. Raadiot. TV-d. Ajalehte.

Aga talle meeldib kahelda ja tähtis olla. Tark on see, kes milleski kindel ei ole. Imelikud on need, kes midagi teevad.

Päristarku tal ei olegi. Päristargad on välismaal. Neid tuleb teada, aga neiski ei tohi eriti kindel olla.

Välismaal pole midagi imelikku. Seal on kõik parem kui siin. Aga ega siingi halvem ei ole.

Siin tuleb olla tähtis. Tuleb rõhutada tähtsaid sündmusi, tähtsaid asjaolusid, tähtsaid isikuid. Lurich. Keres. Tammsaare. Laulupeod. Regatt. Kui mõni tähtis asi on muutunud naeruväärseks, siis tuleb sellest vaikida. Kalevipoeg. Jannsen. Hermann. Keelte iludusvõistlus.

Tuleb olla ka ise tähtis. Omandada positsioon, luua suhteid, jätta muljet. Mitte olla kergemeelne, mitte alluda tujudele, mitte olla nõrk. Kui ta ükskord märkab, et tähtsad rahvad on hakanud hindama just spontaansust, kerget meelt ja nõrkusi, siis õpib ta needki tähtsad asjad korralikult selgeks.

Eestlane ei naera. Ta kardab, et naerdakse tema üle. Ta tahab olla tähtis ja tõsine. Ta ei taha teistest erineda, ta tahab olla normaalne, vähemalt seni, kui ebanormaalsus pole veel saanud normaalseks.

Normaalse eestlase jaoks on kõik asjad normaalsed. Mitte millegi üle ei tule imestada. Mitte midagi imelikku pole selles, et kohvi läks kallimaks. Loomulikult läheb ka saadetisi postil kaduma. Iseenesest mõista ei saa igat asja ära trükkida. Muidugi tuleb ennast kuskile sisse kirjutada.

Kui üldse imestada, siis millegi lubamise üle. Imelik on see, et Kaplinskit ikka veel trükitakse, et Mesilane pole ikka veel auto alla aetud, et Niklust polegi veel kinni pandud, aga noh . . . ega tal kaua lasta, ega see heaga lõpe. Et poleks enam vaja imestada. Et kõik oleks jälle normaalne.

Ja veel midagi paistab läbi: küll mina juba teaksin, mida keelata, keda puua, keda maha lasta. Nood seal ei jaga ju midagi!

Teda ei huvita miski, mis võiks tema Rahulolu ja Tähtsust häirida. Teda ei huvita ei põhjaranniku ja jõgede saastamine, ei kirikuröövid Läänemaal ega õpilasrahutused Tartus. Isegi "Vanemuise" põlemises pole midagi erilist või imestamisväärset.

Tuleb olla tähtis. Mitte imestada. Mitte uskuda. Kõik on normaalne.

See on vatist ühiskond. Temast ei kosta midagi läbi. Ta laseb end kergesti kokku suruda. Ta imeb endasse kõike, mis voolab, tulgu see kust tahes.

JÜRI LINA

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Tartus mõrvati keelatud filmiklubi Amfo esimees

4. augusti õhtul kella 22 paiku seadis Lembit Hanni, kes oli KGB poolt keelustatud Tartu filmiklubi "Amfo" esimees, sammud mööblikombinaadi poole, kus sel õhtul oli valvurit asendamas valvebrigaadi brigadir Mati, kellega Lembit sõbrutses. Ta otsustas pisut vestelda. Raadio ja portfell käes sammus ta mööda Sõbra tänavat jõe suunas. Parasjagu naelutas keegi mees "kurja koera" silti kase külge. Lembit soovitas selle aiale lüüa. Varem viis korda kohtu poolt karistatud Uno Parm ei lasknud enesele karistamatult õpetust anda. Liiati oli ta purjus.

Siis hakkas ta Lembituga norima ja tikkus kaklema. Lembit läks eest ära, pärast ka jooksis. Teine ajas teda noa välkudes aluspükste väel taga. Seda nägi pealt ka Mati, kes oli tulnud uksele vaatama, kas Lembit tuleb juba. Uno Parm järgnes Lembitule isegi valveputkasse. Ilmus ka autojuht Peeter. Koos hakati Uno Parmi rahustama. See mõistis, et Lembit on üleskaalus: "Ärge pahandage poisid, ma olen võtnud". Lembit ja Peeter saatsid joodiku koju. Lembit oli sel õhtul vaid õlut joonud.

Kui oldi taas valveputkas, rüüpasid Peeter ja Mati pisut viina. Pärast vestlemist läks Lembit Peetrit koju saatma ja lubas veel Mati juurde tagasi tulla. Kell hakkas lähenema südaööle.

Vahepeal oli Uno Parm jälle hoogu läinud ja tänaval kuulutanud: "Täna tuleb kaks laipa!" Koos kolme kaaslasega (lisaks koer) varitsesid nad tulijaid. Üks naisvaritseja ajas Lembitule koera kallale. Peeter põgenes kohe, nähes nii suurt kampa. Mõrvar Uno Parm lõi noaga Lembitu jalga, purustades suure tuiksoone. Lembit hakkas appi hüüdma ja pages oma aeda, vererada taga. Ta ei jõudnud trepini, kust olnuks kergem end kaitsta või isegi tuppa pääseda. Õues ässitati taas koer kallale ja hakati noormeest peksma. Ta kaotas teadvuse.

Naabrid kutsusid kainestusmaja miilitsad, kuna arvasid, et õues on joodik. Ära nad teda ei tundnud, abi ei andnud. Miilitsad tulid nagu ikka suure hilinemisega. Lembitu pulss veel lõi õrnalt. Kui hiljem veel saabus kiirabi, konstateeriti juba surma . . . Uurijad aga saabusid hoopis hilja. Kui oleks suudetud asjalikult ja kähku tegutseda, oleks Lembit Hanni elu päästa suudetud.

Praegu ei julge keegi midagi tunnistada, kuigi abikaasa on käinud majast majja inimesi palumas — kõik kardavad kättemaksu (ka Peeter), sest Parmu kamp oli olnud Sõbra tänava hirm. Mees olevat tihti käinud nuga hambus või kirves käes uste taga lõhkumas.

Et ametivõimud püüavad asja mätsida, annab tunnistust ka Edasis ilmunud teade, kus tunnistati lugu vaid üliraske kehavigastuse tekitamiseks, mitte tapmiseks. Kõige rohkem ootab mõrvarit 3-10 aastat, millest vaevalt pool tavaliselt ära istutakse ja siis taas edasi tegutsetakse. Sellepärast inimesed pelgavadki tunnistusi anda.

Lembitu abikaasa Helgi ootas teist last (poeg Eerik on aastane). Ema on pime ja liikumisvõimetu, kõnnib tabureti abil. Ei soovi enam elada . . . Õnneks inimesed abistavad teda.

Lembit Hanni lähemad tuttavad kinnitavad, et tema tapmine alanud "Amfo" sulgemisega, tegelikult juba varem — kui KGB alustas "vestlusi". Lisaks veel noormehe kõige kohutavamad elamistingimused — elas praktiliselt kogu elu (kuni abiellumiseni paar aastat tagasi) vanas kuurilobudikus (umbes 5 ruutmeetrine kõle ruum, kus magas põrandal, sest ruumi jätkus vaevalt emale, filmiraamatutele ja ajakirjadele. "Amfo" oli andnud talle rolli ja enesekindluse.

Ka kirjutas ta lehtedele filmilugusid. Sellegi õiguse oli temalt võtnud KGB. Leitnant Albert Gerold lubas teda ühel ülekuulamisel KGB majas Tartus koguni vahistada, nagu oli tehtud Sergei Soldatoviga, sest "kindlasti kuulub ta samasse punti". Sedaviisi laimates purustas KGB Lembit Hanni elu. Noormees hakkas vähehaaval üha enam viina tarvitama.

KGB ei jätnud Lembit Hannit rahule ka pärast tema surma. Uurija oli nimelt naiselt pärinud, kas Lembitul polnud Nõukogudevastast kirjandust, ta olevat olnud seotud patsifistidega (vihje kinnimõistetud Teet Papsonile, kes oli olnud "Amfo" liige), ufoloogidega . . . Abikaasa vastas, et halleluuja ta Nõukogude võimule ei hõiganud, kuid niisugust kirjandust tal ka polnud.

Siiski korraldas KGB Lembit Hanni kodus surmajärgse läbiotsimise (igaks juhuks!). Ema, kes on raske unega, oli öösel ärganud ehmatusega, tundis tuuletõmbust — uksed olid lahti. Käega katsudes leidis, et raadio oli kõrvalt kadunud. Järgmisel päeval, kui talle tuli vend külla, selgus, et raadio oli tõstetud kapile, ära oli võetud mõned raamatud ning soritud riiulis, nagu otsitud midagi. Varas oleks võtnud ju raadio . . .

Kerkivad küsimused, miks sai paadunud retsidivist, nagu see nõukogude terminoloogias kõlab, vabalt öösel ringi kolada ja karistamatult hirmutada pikka aega inimesi? Teatavasti nn. teisitimõtlejad ja nende tuttavad on pideva järelevalve all. Miks ametivõimud viivitasid Lembit Hannile kiirabi kutsumisega? Teatakse rääkida, et see saabunud alles paar tundi hiljem. Hulk mõistatusi. KGB ilmselt ohkas kergendatult, sest agendid oli laimanud Lembitu Eesti Demokraatliku Liikumise funktsionääriks Tartus, kuna tal oli halb õnn kuuluda allakirjutanu tuttavate hulka, keda samuti on laimatud samas "patus".

Viimasel ajal räägitavat Tartus rohkesti kõiksugu mõrvalugudest. Nii siis ongi, et ühelt poolt hoiab rahvast hirmul KGB ja teiselt poolt retsidivistid, kes võivad vabalt tegutseda, nagu mullu oli olukorra iseloomustamiseks Lembit Hanni ise öelnud . . .

LINA

• Teised lehed

TÄHELEPANU ÄRATAMINE

Vaba Eesti Sõna New Yorgis käsitleb eestluse küsimuste esilekergitamist Madriidi konverentsi taustal:

"Eesti vabadustöitluse osas järjest põnevamaks muutuva maailmapoliitilise olukorra foonil saavutuste poolest prohvet olla oleks tänamatu ülesanne. Järsumat esinemist ja valjemat häält aga on tarvis.

Mitmed meie sõbrad Kongressis, tuntud televisiooni poliitiline kommentaator dr: Martin Abend ja veel teisigi on seda soovitanud, et nõuaksime rohkem ja . . . kärarikkamalt.

Eelsisev Madriidi konverents on sündmus, millega on võimalik Eesti ja Balti riikide küsimus üldse siduda vähemalt samalaadse sensatsiooniga, nagu seda saavutati Helsingis. Et kogu eesti rahvas on vangis, seda maailm ei pane tähele, aga kui üks eesti vabadusvõitleja venelaste nõudel ka Madriidis vangistatakse, siis see on sensatsioon!

Meil on enam kui aasta aega teha kõigile, kes 1980, aasta novembris tahavad hoida senist kohta, või kohta võita, presidendist kuni kongressimeheni selgeks, et meie hääl valimisel on lahutamatult seotud meie soovide ning nõudmistega riigi sise- ning välispoliitika alal."

TAGASIVALIMINE

Toronto Vaba Eestlase kommentaator käsitleb USA presidentidele võimaldatud kahe ametiperioodi varjukülge — ametisse tagasiihkav president peab juba poole ametiaja möödumisel jätma riigijuhtimise ja maailma asjad ning raiskama oma tähelepanu tagasivalimise probleemidele:

"President peab rakendama käiku suure aparatuuri igasuguste ekspertidega, poliitiliste meeleolude analüüsijatega ja asjatundjatega, kes annavad nõu ja abi, kuidas siluda presidendi nõrku külgi ja omadusi ning leevendada tema valitsemise ajal tehtud vigu ja märklauast kaugelt mööda laskmisi. Nende asjatundjate eriliseks ülesandeks on selgusele jõuda, millistes riigi osades ja osariikides president vajab oma populaarsuse tõstmiseks lisaaktsioone, koosolekuid ja rahvamehe miitinguid. Raha ei mängi sellise higglasliku organiseerimistöö juures mingit rolli — parteid ja presidenti toetavad ringkonnad ning ärimehed annetavad miljoneid dollareid, et "oma mees" pääseks Valgesse Majja.

Kogu see suur poliitiline mäng oleks ju mõeldav kui presidendil poleks midagi muud vaja teha kui mõelda ainult oma tagasi valimisele ning raisata selleks oma kallist aega, et oma allakäinud populaarsust üles pumbata. Tarvitseb mõelda ainult sellele kui võõrastavana ja ebaloomulikuna see tundub kui president mängib Mississippi jõelaeval nädal aega Mark Twaini, kallistab lapsi ja surub igas pisikeses sadamas ja laeva peatuskohas sadu käsi selle asemel, et istuda Valges Majas õma töölaua taga ning pidada oma nõuandjatega nõu, mida peale hakata Palestiina araablastega ja Iisraeli tõrksa valitsusega või mida ette võtta Valgel Majal ja välisministeeriumil üle pea kasvanud musta diplomaadi Andew Youngiga.

Andrew Youngi lugu toob Ühendriikide presidendi valimisprotseduuri vaatlemisel esile veelgi ühe nõrga külje — nimelt ei nimeta president paljudel juhtudel kõrgetele ja vastutusrikastele juhtivatele kohtadele kompetentseid inimesi, vaid oma sõpru ja neid isikuid, kes talle eelmistel valimistel kasulikud on olnud ja kes tulevikus talle uue valimiskampaania ajal jälle võivad anda suure toetuse ja panuse.

Selle süsteemi kaitsjad nimetavad seda kõike demokraatlikuks protseduuriks. Kuid kas see ei ole siiski omamoodi pseudo-demokraatia, kus selle ideelise riigivalitsemise vormi halvad küljed on hakanud silmatorkavalt domineerima, lämmatades kõik paremad omadused?"

Eestlasi Euroopa inimõiguste konverentsil

24-26 augustini toimus Luzernis, Shveitsis viies Euroopa konverents inimõiguste ja rahvaste enesemääramisõiguse kaitseks. Konverentsi korraldajaks on Shveitsis registreeritud samanimeline organisatsioon, kuhu on koondunud parlamentide liikmed ning poliitiliste ja humanitaarsete organisatsioonide ja eksiilgruppide esindajad.

Seekordse konverentsi peateemaks oli inimõiguste rikkumised ja olukord viies satelliitriigis Euroopas ja kommunistlikus Albaanias ning Jugoslaavias.

Konverentsi esimisel päeval oli kolm sissejuhatavat referaati ning pressikonverents. Ettekanded olid: Hitler Stalini paktist, poliitilisest olukorrast satelliitmaades ja majanduslikust olukorrast Ida Euroopas.

Hitleri ja Stalini paktist kõneles Saksa parlamendiliige Hans Huyn.

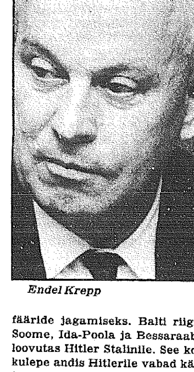

Endel Krepp

Referendi arvates tuli pakti sõlmimise initsiatiiv Stalinilt. 15 juunil 1939 olevat Bulgaaria saadik Dragnoff Barliinis teatanud von Weizäckerile. Saksa välisministeeriumi riigisekretärile, et N.Liidul olevat huvi Bessaraabia annekteerimiseks, määravaks mõjuks Balti riikide üle ja mittekallaletungi pakti sõlmimiseks

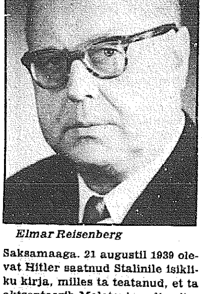

Elmar Reisenberg

Saksamaaga. 21 augustil 1939 olevat Hitler saatnud Stalinile isikliku kirja, milles ta teatanud, et ta aktsepteerib Molotovi poolt esitatud mittekallaletungi pakti kava. N.Liidu poolt soovitud lisa, salaprotokolli suhtes pidas Hitler vajalikuks vastutava Saksa riigimehe Moskvasse läbirääkimistele sõitmiseks.

Nii ka sündis ning 23. aug. 1939 kirjutas Ribbentrop Moskvas alla N.Liidu ja Saksamaa vahelisele mittekallatungi lepingule ja selle salajasele lisaprotokollile mõjussfääride jagamiseks. Balti riigid, Soome, Ida-Poola ja Bessaraabia loovutas Hitler Stalinile. See kokkulepe andis Hitlerile vabad käed ja majanduslikku abi Teise maailmasõja alustamiseks 1. sept. 1939.

Valitseb arvamine, et vastutus Teise maailmasõja puhkemises ei lasu ainult Hitleril, vaid samal määral ka Stalinil. Nürnbergi protsessil keeldus N.Liit arutamast Hitler-Stalini pakti küsimust. Referendi arvates langeb sakslastele vastutus Hitleri tegude eest pakti sõlmimisel.

Poliitilisest olukorrast satelliitmaades ja Helsingi nõudmiste üle kõneles prof. Ermacora. Ta esitas rida fakte inimõiguste rikkumistest ja poliitilisest survest Ida Euroopas. Ta iseloomustas olukorda seal ühe Bukovski ütelusega, et N.Liidus ja satelliitmaades on kõik keelatud, mis mitte lubatud ei ole.

Referent juhtis tähelepanu nendele erinevustele mis esineb tegeliku elu ja Helsingi nõudmiste vahel. Referent avaldas lootust piiride muutmiseks Euroopas pikemas perspektiivis.

Majanduslikust olukorrast satelliitmaades ühenduses Euroopa Julgeoleku- ja Koostöö konverentsiga kõneles Stefan Bethlen. Kolm esimest aastat N.Liit röövis satelliitmaid. Siis loodi Comecon, mille abil manipuleerib Sovjet süstemaatiliselt ja plaanimajanduslikult väliskaubanduse hindadega. Ida Euroopa exporthinnad hoiab N.Liit madalal, importhinnad kõrgel. Sellise poliitika tulemusena on majanduslik olukord Ida Euroopas kogu aeg kriisiolukorras.

Läbirääkimistel ja kokkuvõttes nõuti ofensiivset poliitikat inimõiguste ja rahvaste enesemääramisõiguse küsimuses.

Rõhutati asüülõiguse paremat kaitse vajadust.

Nõuti Helsingi kokkuleppe nõudmiste täitmise jälgimist. Tehti isegi ettepanek erilise Euroopa Helsingi grupi moodustamiseks.

Peeti olulisks faktide kogumist ja ettevalmistamist tuleval aastal toimuva Madridi konverentsi jaoks.

Rõhutati vajadust aktiivselt nõuda inimõiguste rikkumise lõpetamist N.Liidus ja satelliitmaades.

Mõisteti hukka Charta 77 allakirjutajate tagakiusamisi. Allakirjutajaid olevat üle 1200, neist rõhuv enamus 30-40 aastased.

Soovitati Olümpiamängudest osavõtmist boikoteerida, seda nõuet kasutada inimõiguste suuremaks rakendamiseks N.Liidus.

Rõhutati, et rahupoliitika peab kasutada inimõiguste suuremaks rakendamiseks N.Liidus.

Rõhutati, et rahupoliitika peab kujunema inimõiguste poliitikaks.

Peeti vajalikuks inimõiguste küsimuste viimise demokraatlike maade parlamentidesse.

Tehti ettepanek erilise inimõiguste tribunali loomiseks, Russeli

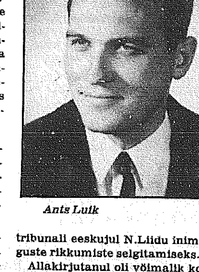

Ants Luik

tribunali eeskujul N.Liidu inimõiguste rikkumiste selgitamiseks.

Allakirjutanul oli võimalik konverentsil levitada rohkesti materjali Eesti ja Balti riikide olukorra kohta ning suusõnal tutvustada meie aktuaalseid probleeme ning sõlmida uusi tutvusi.

Konverentsist võttis osa üle 100 inimese. Eestlastest olid veel kohal Ants Luik ja Elmar Reisenberg.

ENDEL KREPP

Rootsi raamatuid keelustati Moskvas

Moskva rahvusvahelise raamatumessi puhul on peale ameerika ja iisraeli raamatute nüüd välja praagitud ka rootsi raamatuid. Jan Myrdal, Lars Gustavsson, Folke Isaksson ja kaheksa ajakirjanduseülikooli õpilaat pole sobivad autorid venelaste jaoks.

Moskvas esineb 1500 kirjastajat üle kogu maailma, nende hulgas 13 rootsi kirjastajat. Rootsi kirjastajad ähvardavad tulevikus messi boikoteerida. Samasugused meeleolud valitsevad ameerika kirjastajate hulgas. USA raamatutest on välja praagitud Hitleri elulugu poliitiliste ja karikatuuride ajalugu 17. sajandist tänapäevani. Kuuldavasti sisaldab raamat ka Kremli valitsejate pisut moonutatud lõustu . .

Jan Myrdal, kes oma hiinasõbraliku hoiaku tõttu pole N. Liidus armastatud, on vihane. Myrdal on ka PEN-klubis arvustanud venelasi, et nad muudavad tõlkides kirjanduslikke tekste.

Vene brigaad Kuubal Mis on konflikti taga?

Senaator Henry Jackson, senati kaitsekomisjoni tähtis liige, ründas pressikonverentsil N.Liitu, et see katsub Kuubal üles ehitada "kindlust".

Peale võitlusvalmis 2000-3000 mehelise brigaadi on N.Liit saatnud Kuubale moodsaid MIG-23 lennukeid, mida saadakse varustada ka tuumarelvadega.

— Venelased on hakanud juhtima ka rünnakupaate Kuubale, väitis Jackson.

Senaator on ammu arvustanud venelasi ja hoiatanud nõukogude varustumise eest. Ta rõhutas, et kui N.Liit ei tagane välja Kuubast, siis võib SALT-i leping, mida senat praegu arutab, kergesti läbi kukkuda.

— Venelased ehitavad läänepoolkerale baasi, sellele tuleb lõpp teha!

Mis on vene brigaadi mõte Kuubal? Selle üle on olemas mitmesuguseid arvamusi. Tõenäolisemad on järgmised:

1. Venelased peavad kaitsema mingit seni ameeriklaste pool avastamata kõrge tehnoloogiaga sisseseadet, näiteks kuulamisaparaate USA suunas.

2. N.Liit tahab saada baasi Kariibi meres, mida seni on peetud USA "sisemereks". N.Liidu silmad on praegu pööratud Guatemala, El Salvadori ja Hondurase suunas. Temperatuur Kariibi mere ümbruses on tõusnud.

3. Venelased asendavad kuubalasi, kes sõdivad N.Liidu eest Aafrikas.

4. Venelased tahavad "proovida" Carteri poliitika tugevust või nõrkust. Brigaadi hakati moodustama a. 1976, mil Carter sai presidendiks.

USA valitsus on probleemi suhtes olnud vähesõnaline. Arvatakse, et selle üle peetakse kinniseid läbirääkimisi venelastega.

"Meie, rippumatud riigid . . ."

• Siit & sealt

Harri Kivilo, arhitekt, seltskonnategelane ja noortjuht Torontos, tähistas oma 50-ndat sünnipäeva. Kanadasse asus ta Stockholmist, kus ta oli skautluses tegev. Elades vahepeal Montrealis lõi ta tähelepanu äratanud noorterühma "Vikerlased", milline käis esinemisreisil ka Stockholmis.

Göteborgis sündis Evi (n-na Karro) ja Rein Lepikule kolmanda lapsena poeg.